

ZIENSWIJZENVERSLAG OMGEVINGSVERGUNNING ZONNEPARK LAGE WALD

Inleiding

Op 29 juni 2023 is de ontwerpbeschikking voor het zonnepark Lage Wald gepubliceerd in het Gemeenteblad. De ontwerpbeschikking heeft van 30 juni 2023 tot en met 10 augustus 2023 voor zienswijzen ter inzage gelegen. In deze termijn hebben wij veertien zienswijzen ontvangen. Ook hebben we vijf pro forma zienswijzen ontvangen. De indieners van een pro forma zienswijze hebben we tot en met 31 augustus 2023 de gelegenheid gegeven om de gronden van hun zienswijze aan te vullen. Uiteindelijk hebben wij 18 gemotiveerde zienswijzen ontvangen. Gemeente Kranenburg heeft uiteindelijk haar zienswijze ingetrokken.

Binnengekomen zienswijzen

Nr.	Omschrijving	Pro forma	Datum ontvangen	Datum aanvulling	Toelichting
1	Bewoner Wyler	nee	14 juli 2023		
2	Bewoner Van Haapsstraat, Nijmegen	nee	15 juli 2023		
3	Bewoners Groesbeek-De Horst	nee	20 juli 2023		
4	Bewoner Vondelstaat, Beek	nee	24 juli 2023		
5	Bewoner Kerkberg, Beek (1)	nee	26 juli 2023		Gelijk aan 6 en zelfde adres
6	Bewoner Kerkberg, Beek (1)	nee	27 juli 2023		Gelijk aan 5 en zelfde adres
7	Gemeente Kranenburg	ja	1 augustus 2023	10 augustus 2023	Zienswijze ingetrokken
8	Bewoner Lagewald, Groesbeek (1)	ja	8 augustus 2023	24 augustus 2023	
9	Bewoner Lagewald, Groesbeek (2)	nee	8 augustus 2023		
10	Werkgroep Milieubeheer Berg en Dal (WMG)	nee	8 augustus 2023		Ook namens Stichting Landschap Ooijpolder-Groesbeek en IVN Rijk van Nijmegen
11	Bewoner Lagewald, Groesbeek (3)	nee	8 augustus 2023		

12	Bewoners Lagewald, Groesbeek (4)	nee	9 augustus 2023		
13	Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC)	nee	9 augustus 2023		
14	Bewoners Lagewald, Groesbeek (5)	ja	10 augustus 2023	30 augustus 2023	Door Brunet advocaten een pro forma zienswijze ingediend
15	DAS namens bewoner Lagewald, Groesbeek	ja	10 augustus 2023	23 augustus 2023	Door Brunet advocaten een pro forma zienswijze ingediend
16	Bewoners Boersteeg	nee	10 augustus 2023		
17	Bewoner Oude Kleefsebaan, Berg en Dal	nee	10 augustus 2023		
18	Bewoner Hauptstrasse, Wyler	ja	11 augustus 2023	31 augustus 2023	Zienswijze buiten termijn ingediend

Ontvankelijkheid

Met uitzondering van zienswijze 18 zijn de zienswijzen binnen de termijn ingediend en gemotiveerd. Zienswijze 18 was een dag te laat. Desondanks hebben wij de indiener de gelegenheid gegeven om zijn zienswijze aan te vullen met gronden. Omdat het indienen van een zienswijze niet meer nodig is om beroep aan te tekenen, hebben wij besloten om zienswijze 18 toch mee te nemen in dit zienswijzenverslag.

Algemeen

Het zienswijzenverslag is in de 'we'-vorm geschreven. Met 'we' en 'ons' wordt het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Berg en Dal bedoeld.

Beantwoording zienswijzen

1. Bewoner Wyler	
Zienswijze	Antwoord
Indiener vindt het een onwenselijke locatie. Verstoring van het landschap en onze natuurlijke rijkdom. In Nederland zijn betere locaties voorhanden, zoals langs snelwegen, industriewijken en op daken.	Als gemeente hebben we een duurzaamheidsopgave. Om deze opgave in onze gemeente zo goed mogelijk in te passen, hebben wij in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnevelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnevelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Dit lokale (gemeentelijke) beleid is vertaald in de Regionale Energie strategie en daarmee nogmaals bevestigd door de gemeenteraad, de regio en de provincie. Het kent daarmee een groot bestuurlijk draagvlak.
Zonnepanelen op landbouwgrond is geen oplossing voor de klimaatdoelen en is onwenselijk.	Met de Regio Arnhem-Nijmegen hebben wij in 2020 de <i>Regionale Energiestrategie (RES 1.0)</i> opgesteld. In de RES maken wij als regio afspraken over de energiestrategie tot en met 2030. De doelstelling is om als regio in 2030 1,62 TWh aan duurzame energie op te wekken. Om deze doelstelling te halen is het nodig om duurzame energie op te wekken via windmolens, zonnevelden en zon op dak. Met alleen zon op dak halen we de doelstelling niet. Uitgangspunt is dat elke gemeente een deel van de energie-opwekking voor haar rekening neemt. De zoekgebieden uit onze <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> zijn integraal overgenomen in de RES 1.0. Onze gemeente kent geen zoekgebied voor windmolens. Op dit moment loopt het proces om te komen tot een RES 2.0. Hiervoor is onlangs een planMER opgesteld. Met behulp van de informatie uit het planMER wordt de RES 2.0 verder uitgewerkt. Dit zou kunnen leiden tot andere keuzes. Bijvoorbeeld meer inzet op windmolens en minder aanvullende zonneparken. Zolang de RES 2.0 niet is vastgesteld, blijft de RES 1.0 en onze <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> één van

	onze afwegingskaders voor initiatieven op het gebied van duurzame energieopwekking.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

2. Bewoner Van Haapsstraat, Nijmegen	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indiener vindt het een onwenselijke locatie. Het unieke en historisch belangrijke landschap wordt met dit plan op onwenselijke en onnodige wijze ernstig aangetast. De gebieden zijn natuurlijk en historisch heel belangrijk en moeten daardoor in stand worden gehouden. Het gebied is een 'area of outstanding beauty' en een 'area of historical significance'.	Als gemeente hebben we een duurzaamheidsopgave. Om deze opgave in onze gemeente zo goed mogelijk in te passen, hebben wij in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnenvelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnenvelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Bij de bepaling van het zoekgebied is rekening gehouden met de historische betekenis van het gebied in de Tweede Wereldoorlog. De dropzone van operatie Market Garden nabij de Lagewald is buiten het zoekgebied gelaten.
Milieueffecten lange termijn. Na 25 jaar is het de bedoeling dat het gebied weer in gebruik wordt genomen voor landbouw en natuur. Welke zekerheid is daarvoor? De milieueffecten op de lange termijn zijn onbekend. Wat nu veilig is kan over enkele decennia leiden tot een ramp. Dit termijn zonneparken door nieuwe ontwikkelingen snel achterhaald worden. Indiener van de zienswijze vindt dat er sprake is van korte termijnsdenken.	Er worden geen verontreinigingen verwacht van zonnepanelen of zonneparken. Mocht er onverwacht toch verontreiniging zijn, dan is de initiatiefnemer verantwoordelijk om de planlocatie weer schoon op te leveren. Mocht het zonnepark op lange termijn niet meer nodig zijn, dan kan deze volledig worden verwijderd. Dat is ook als voorwaarde opgenomen in de omgevingsvergunning. Ook hebben we als voorwaarde opgenomen dat de locatie na de exploitatietermijn weer geschikt moet zijn voor een agrarische exploitatie.
De indiener vindt dat zolang niet geheel duidelijk is wat de risico's zijn op de lange termijn we niet mee moeten werken aan het initiatief. Indiener wil absolute zekerheid.	Enig risico is nooit uit te sluiten. Absolute zekerheid voor de lange termijn kan niemand geven. Dat geldt ook voor het huidige agrarische gebruik van de gronden.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

3. Bewoners Groesbeek-De Horst	
Zienswijze	Antwoord
Groesbeek staat bekend om haar prachtige, weidse en groene omgeving. In Nederland zijn betere locaties voorhanden, zoals langs snelwegen, industriegebieden en daken.	Als gemeente hebben we een duurzaamheidsopgave. Om deze opgave in onze gemeente zo goed mogelijk in te passen, hebben wij in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnenvelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnenvelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Dit lokale (gemeentelijke) beleid is vertaald in de Regionale Energie strategie en daarmee nogmaals bevestigd door de gemeenteraad, de regio en de provincie. Het kent daarmee een groot bestuurlijk draagvlak.
Zonnepanelen op landbouwgrond werken verstorend. Zowel voor landschap als natuur. Er zijn betere alternatieven. Onder de zonnepanelen is er nauwelijks leven en draagt niet bij aan natuur/diversiteit.	Een goede landschappelijke inpassing is een vereiste voor een zonnepark in onze gemeente. Daarbij kijken we ook naar natuur en biodiversiteit. Daarbij is de biodiversiteit op de huidige landbouwgronden vaak ook beperkt. Voor het zonnepark is een flora- en faunaonderzoek uitgevoerd en een landschappelijk inrichtingsplan opgesteld. Het landschappelijk inrichtingsplan maakt onderdeel uit van de omgevingsvergunning en hebben we als voorwaarde opgenomen. De positionering van de zonnepanelen is dusdanig, dat begroeiing onder de panelen mogelijk blijft en dat het bodemleven in stand blijft.
Zonnepanelen kunnen beter op daken van stallen en bedrijven. Verder is het park te kleinschalig om echt zoden aan de dijk te zetten.	Met de Regio Arnhem-Nijmegen hebben wij in 2020 de <i>Regionale Energiestrategie (RES 1.0)</i> opgesteld. In de RES maken wij als regio afspraken over de energiestrategie tot en met 2030. De doelstelling is om als regio in 2030 1,62 TWh aan duurzame energie op te wekken. Om deze doelstelling te halen is het nodig om duurzame energie op te wekken via windmolens, zonnenvelden en zon op dak. Met alleen zon op dak halen we de doelstelling niet. Uitgangspunt is dat elke gemeente een deel van de energie-opwekking voor haar rekening neemt. De zoekgebieden uit onze <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> zijn integraal overgenomen in de RES 1.0. Onze gemeente kent geen zoekgebied voor windmolens.

	Op dit moment loopt het proces om te komen tot een <i>RES 2.0</i>. Hiervoor is onlangs een planMER opgesteld. Met behulp van de informatie uit het planMER wordt de <i>RES 2.0</i> verder uitgewerkt. Dit zou kunnen leiden tot andere keuzes. Bijvoorbeeld meer inzet op windmolens en minder aanvullende zonneparken. Zolang de <i>RES 2.0</i> niet is vastgesteld, blijft de <i>RES 1.0</i> en onze <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> één van onze afwegingskaders voor initiatieven op het gebied van duurzame energieopwekking.
Het elektriciteitsnetwerk is overbelast, waardoor het zonnepark niet kan worden aangesloten.	De netaansluiting voor Zonnepark Lage Wald is al in een vroeg stadium gezekerd bij netbeheerder Liander. Hierdoor heeft de schaarste op het elektriciteitsnet geen effect op de ontwikkeling van het zonnepark. Het kan dus aangesloten worden op het elektriciteitsnet.
De Rijksoverheid wil geen zonnevelden meer op landbouwgronden. Dat blijkt uit de zonnebrief van 6 juli 2023 die de minister voor Klimaat en Energie naar de Tweede Kamer heeft gestuurd.	De Rijksoverheid wil bij voorkeur geen zonneparken op landbouwgrond, zoals ook in de Voorkeursvolgorde Zon (ook wel Zonneladder genoemd) aangegeven. De gemeente onderschrijft dit standpunt en dit was ook uitgangspunt bij het opstellen van ons duurzaamheidsbeleid. Verder blijkt dat we als we de doelstellingen voor duurzame energieopwekking willen halen, dat we de maatregelen niet volgordelijk kunnen doen. We moeten de verschillende maatregelen tegelijk oppakken. Lokale aanpak: De Rijksoverheid stimuleert gemeenten om eerst andere oplossingen te zoeken dan zonneparken op landbouwgrond. De gemeente heeft het <i>Actieplan Duurzaamheid 2019-2023 gemeente Berg en Dal</i> opgesteld. Op pagina 5 staat dat op daken, no regret-locaties en andere voorkeurslocaties niet genoeg energie opgewekt kan worden om doelen voor duurzame energieopwekking te behalen. Dit blijkt ook uit de <i>Regionale Energiestrategie Arnhem-Nijmegen</i>. Om dit te faciliteren heeft de gemeente de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking 2019</i> opgesteld. Er is in de gemeente, na consultatie van de inwoners, gekozen om geen windmolens te plaatsen en zijn er verder geen andere alternatieven technologisch geschikt gevonden om grootschalig

	duurzame energie op te wekken. Hierdoor is er gekozen om voor de resterende 3,6% zonneparken toe te staan op gronden lager op de Zonneladder. Waaronder dus zonneparken op landbouwgrond in de zoekgebieden van de ruimtelijke visie. De zonnebrief d.d. 6 juli 2023: De minister voor Klimaat en Energie schrijft dat landbouw- en natuurgronden zoveel als mogelijk moeten worden ontzien en stelt een Voorkeursvolgorde Zon voor: 1. daken en gevels; 2. terreinen en objecten binnen bebouwd gebied; 3. terreinen en objecten in het landelijk gebied (m.u.v. landbouw- en natuurgronden); 4. landbouw- en natuurgronden. Pas als trede 1, 2 en 3 onvoldoende mogelijkheden bieden komen locaties op trede 4 in beeld. Daarmee ontzien we landbouw en natuur (trede 4). De minister geeft aan dat dit beleid nog moet worden uitgewerkt. Op dit moment is niet helder of dit demissionaire kabinet hieraan nog toekomt. Maar afgezien hiervan, en afgezien of deze voorkeursvolgorde al formeel in werking is getreden, om onderstaande redenen kunnen en hoeven we de besluitvorming over de omgevingsvergunning voor het zonnepark Lage Wald niet aan te houden: A. de voorkeursvolgorde beschrijft de juist gevolgde werkwijze binnen onze gemeente en de RES. De conclusie was nu juist, dat enkel zon op dak ontoereikend is. Zie daartoe de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i>. De spagaat landschap versus zonnepark komt al met zoveel woorden in de aanleiding tot uiting: <i>“Dit gaat wringen: enerzijds behoud en versterking van ons landschap en anderzijds grootschalige energieproductie. Daar zijn we ons heel goed van bewust. Wij moeten dus een goede middenweg vinden, waarbij we fors meer energie opwekken met zoveel mogelijk behoud en versterking van ons bijzondere landschap.”</i>
--	---

	B. De gemeente is met initiatiefnemers een proces aangegaan. Er mag van een gemeente verwacht worden dat er betrouwbaar wordt opgetreden. Nu er geen concrete aanknopingspunten zijn dat de aanleg van het park in strijd is met komende wetgeving, mag een initiatiefnemer ervan uitgaan dat de gemeente haar afspraken na komt.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

4. Bewoner Vondelstraat, Beek	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
De indiener is tegen de aanleg van zonneparken in zijn algemeenheid en zonnepark Lage Wald in het bijzonder. Hij verwacht dat zonneparken en windmolens het open landschap van Nederland verwoesten en dat het geen verschil maakt bij het redden van het klimaat. Voor de locatie Lage Wald betekent dit dat het uitzicht, de historische grond van Market Garden en het vredige unieke landschap verdwijnt.	Als gemeente hebben we een duurzaamheidsopgave. Om deze opgave in onze gemeente zo goed mogelijk in te passen, hebben wij in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnevelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnevelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Bij de bepaling van het zoekgebied is rekening gehouden met de historische betekenis van het gebied in de Tweede Wereldoorlog. De dropzone van operatie Market Garden nabij de Lagewald is buiten het zoekgebied gelaten. Verder is één van de vereisten dat het zonnepark landschappelijk goed wordt ingepast. Het landschappelijk inrichtingsplan maakt onderdeel uit van de omgevingsvergunning en hebben we als voorwaarde opgenomen.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

5. Bewoner Kerkberg, Beek (1)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Lagewald kenmerkt zich door een open, weids en glooiend karakter van het landschap. Dit natuurschoon wordt door het zonnepark verstoord. Hiermee wordt de leefbaarheid van mens en dier kapot gemaakt. Indiener verwijst naar het bestemmingsplan, waarin de aanduiding Openheid is opgenomen.	Zoals in de ruimtelijke onderbouwing beschreven geldt er voor een deel van het plangebied de aanduiding 'Openheid'. Tevens valt het gehele plangebied binnen de gebiedsaanduiding 'Plateau', waarbij behoud van openheid een uitgangspunt is. Met de betreffende omgevingsvergunning wordt afgeweken

	van het bestemmingsplan en dus ook van de artikelen waar indiener naar verwijst. In de ruimtelijke onderbouwing behorende bij de omgevingsvergunning is beschreven waarom sprake is van een goede ruimtelijke ordening. In de ruimtelijke onderbouwing is ook ingegaan op de aspecten natuur en landschap. We geven in de ruimtelijke onderbouwing duidelijker aan, dat ook van de bepalingen over openheid wordt afgeweken. De gemeenteraad stelt het bestemmingsplan vast. De gemeenteraad mag ook beleid vaststellen, dat het mogelijk maakt om af te wijken van eerder door de gemeenteraad vastgesteld beleid, zoals het bestemmingsplan. Met de vaststelling van de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> heeft de gemeenteraad het gebied aangewezen als zoekgebied voor zonneparken. Ondanks het eerder vastgestelde belang van openheid in het gebied. Wel heeft de gemeenteraad in de betreffende visie opgenomen, dat een zonnepark landschappelijk goed moet worden ingepast. Daarbij moet zo veel mogelijk rekening worden gehouden met de karakteristieken van het betreffende landschap. Voor het initiatief is een landschappelijk inpassingsplan opgesteld. Een aantal belangrijke zichtlijnen en de doorkijk naar het kleinschalig landschap in Duitsland worden behouden. Daarnaast wordt de openheid van het landschap zo veel mogelijk gerespecteerd door de panelenhoogte te beperken. Na afloop van de vergunningstermijn worden alle voorzieningen voor het zonnepark weer verwijderd.
Indiener stelt dat het initiatief in strijd is met het klimaatakkoord van Parijs. Het initiatief gaat namelijk ten koste van vruchtbare landbouwgrond en dus de voedselproductie.	Allereerst willen we duidelijk maken dat behoud van vruchtbare (landbouw)grond voor de lange termijn een belangrijke doelstelling is geweest bij de totstandkoming van het voorliggende inrichtings- en beheerplan. Er is slechts sprake van een tijdelijke andere bestemming. De plaatsing van de panelen geschiedt zodanig dat de bodemvruchtbaarheid in stand blijft en wellicht zelfs verbetert, nu de grond langdurig tot rust kan komen. De gronden hebben weliswaar de agrarische bestemming, maar dat brengt geen verplichting met zich mee om direct of indirect voedsel te produceren. De gronden kunnen ook gebruikt worden voor landbouwgewassen die niet

	voor voedselconsumptie zijn bedoeld, zoals bloemen of sierplanten. Ook is het houden van vee niet bedoeld voor voedselconsumptie toegestaan, zoals het houden van paarden. Kortom, ook als wij dit initiatief weigeren geeft dat geen garantie dat de gronden ook daadwerkelijk voor voedselproductie gebruikt worden.
In de regio wordt te weinig onderzoek gedaan naar nieuwe technieken voor energieopwekking, waarbij geen landbouwgrond nodig is. Volgens indiener liggen deze technieken vandaag de dag voor het oprapen.	Het is niet duidelijk welke technieken indiener bedoeld anders dan de opwekking van duurzame energie via wind of zon. Met de Regio Arnhem-Nijmegen hebben wij in 2020 de <i>Regionale Energiestrategie (RES 1.0)</i> opgesteld. In de RES maken wij als regio afspraken over de energiestrategie tot en met 2030. De doelstelling is om als regio in 2030 1,62 TWh aan duurzame energie op te wekken. Om deze doelstelling te halen is het nodig om duurzame energie op te wekken via windmolens, zonnenvelden en zon op dak. Met alleen zon op dak halen we de doelstelling niet. Uitgangspunt is dat elke gemeente een deel van de energie-opwekking voor haar rekening neemt. De zoekgebieden uit onze <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> zijn integraal overgenomen in de RES 1.0. Onze gemeente kent geen zoekgebied voor windmolens. Op dit moment loopt het proces om te komen tot een <i>RES 2.0</i>. Hiervoor is onlangs een planMER opgesteld. Met behulp van de informatie uit het planMER wordt de <i>RES 2.0</i> verder uitgewerkt. Dit zou kunnen leiden tot andere keuzes. Bijvoorbeeld meer inzetten op energie uit wind en minder aanvullende zonneparken. Uit het planMER komt niet naar voren, dat andere technieken dan opwekking via wind of zon meer voor de hand liggen.
Er treedt verstoring op voor fauna door de lichtmasten die 's nachts continu aan staan. Het gebied is daardoor niet aantrekkelijk voor dieren om te huisvesten en te broeden.	De camera's hebben geen lichten nodig. Er komen daarom ook geen lichtmasten rond het park.
Volgens indiener is het onmogelijk om het zonnepark dusdanig landschappelijk in te passen, dat het zonnepark het hele jaar niet tot nauwelijks zichtbaar is. Volgens de indiener zijn er geen inheemse soorten die wintergroen zijn.	In de landschappelijke inpassing zitten inheemse soorten die in de winter hun blad niet of nauwelijks verliezen, zoals liguster. We passen bijlage B van de ruimtelijke onderbouwing aan, waarbij de verhouding liguster groter wordt.

Het zonnepark grenst aan natuur, wandel en fietspaden en past niet bij recreatieve doelstellingen van de gemeente.	Er wordt gewerkt binnen de door de raad vastgestelde kaders. Deze afweging heeft reeds plaats gevonden bij de keuze van de zoekgebieden. Door middel van de landschappelijke inpassing, faunapassages en het beheer van het zonnepark, gaat het zonnepark voor meer biodiversiteit leveren dan de huidige agrarische functie. Daarnaast is er afstand gehouden tussen het zonnepark en de recreatieve wandel- en fietsroutes. Als je het geheel op gemeentelijke schaal bekijkt, dan neemt het zonnepark slechts een klein deel van het grondgebied in beslag. Wij verwachten niet dat het zonnepark daardoor een substantiële negatieve invloed gaat hebben op de recreatieve beleving van onze gemeente.
Indiener vindt dat de participatie onvoldoende is doorlopen. Dit is volgens indiener niet conform de nieuwe Omgevingswet uitgevoerd.	Lopende het participatietraject bleek inderdaad dat een aantal omwonenden ontevreden was over hoe de participatie tot aan dat moment verlopen was. Om deze reden heeft de initiatiefnemer het participatietraject opnieuw opgestart. De initiatiefnemer heeft het adressenbestand uitgebreid, uitnodigingen voor persoonlijke gesprekken en informatiebijeenkomsten gestuurd naar de omwonenden. Het nieuwe participatietraject heeft geleid tot meer inbreng van omwonenden, in de vorm van wensen, vragen, opmerkingen en bezwaren tegen bepaalde (onder)delen van het zonnepark. Zo is perceel Groesbeek O 83 geheel komen te vervallen. De initiatiefnemer heeft meerdere activiteiten uitgevoerd in het kader van participatie en heeft zich ingezet om iedereen te betrekken bij de ontwikkeling van het zonnepark. Informatie is per post verstuurd en te alle tijden op de website van de initiatiefnemer beschikbaar. Overigens is de indiener van de zienswijze niet woonachtig in de buurt van het initiatief en is daardoor geen omwonende. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat de Omgevingswet nog niet in werking is getreden. De gemeente kan er dan ook niet mee in strijd hebben gehandeld.
Volgens de indiener hoeft de gemeente pas in 2030 aan de deadline van de provincie te voldoen voor het realiseren van energieopwekking. De indiener is daarom van mening dat eerst ingezet moet worden op plannen die leiden	Berg en Dal heeft samen met de Regio Arnhem-Nijmegen en de provincie Gelderland de <i>Regionale Energie Strategie (RES 1.0)</i> opgesteld. Uit de RES 1.0 blijkt dat het nodig is om duurzame energie op te wekken via

tot een effectievere en duurzamere manier van energie opwekken, waarbij er geen landbouwgrond verloren gaat.	windmolens, zonnevelden en zon op dak. Met alleen zon op dak halen we de doelstelling niet. Er is afgesproken dat om de doelstellingen van 2030 te behalen, alle vergunningen voor deze doelstellingen voor 1 januari 2025 zijn verleend. Zonnepark Lage Wald draagt dus bij aan deze doelstelling en is dus conform doelstellingen van de provincie. De ruimtelijke onderbouwing is in het kader van het vooroverleg aan de provincie voorgelegd. De provincie heeft een positieve vooroverlegreactie afgegeven.
Volgens indiener voldoet het initiatief niet aan de vereiste van financiële participatie voor omwonenden.	De indiener geeft niet aan wat er niet juist is. In de anterieure overeenkomst die wij met de initiatiefnemer hebben afgesloten hebben wij ook afspraken gemaakt over de mogelijkheid tot financiële participatie voor omwonenden.
Indiener verwacht dat in de toekomst zonnepanelen op landbouwgrond gezien wordt als een slecht en achterhaald antwoord op de klimaatdoelen. Indiener verwacht dat de opbrengsten van het zonnepark tegen zullen gaan vallen door nieuwe ontwikkelingen op het gebied van energieopwekking. Omwonenden ervaren wel meer dan 25 jaar de lasten van een zonnepark. Indiener verwijst daarbij naar het voornemen van het Rijk om zonnevelden op landbouwgrond in de toekomst te beperken. De indiener vindt dat de gemeente de verlening van de vergunning moet aanhouden, totdat het Rijksbeleid verder is uitgewerkt.	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.
<i>Verwerking</i>	
Op de plantlijst van de landschappelijke inpassing komt een groter aandeel liguster.	
In de ruimtelijke onderbouwing en vergunning komt duidelijker te staan, dat ook van de bepalingen in het bestemmingsplan over openheid wordt afgeweken.	

6. Bewoner Kerkberg, Beek (2)

<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Het betreft een identieke zienswijze als zienswijze 5. Voor de beantwoording verwijzen wij naar zienswijze 5.	

7. Gemeente Kraneburg, zienswijze ingetrokken

8. Bewoners Lagewald, Groesbeek (1)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indieners vinden dat de aanvraag getoetst moet worden aan de omgevingsvisie. Die heeft de gemeente niet. Hierdoor kan het project niet getoetst worden en niet gerealiseerd.	Een omgevingsvisie is geen vereiste om een vergunning te verlenen of te weigeren, mits er een andere gemeentelijke ruimtelijke visie is die het betreffende onderwerp behandelt. Voor duurzame energieopwekking is in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnenvelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnenvelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Het initiatief is dus passend binnen ons ruimtelijke beleid (de visie op de omgeving).
Indieners stellen dat het project in strijd is met de provinciale omgevingsverordening. De locatie valt binnen het Nationaal Landschap. Volgens de indieners is niet getoetst aan de regels over het Nationaal Landschap.	In de ruimtelijke onderbouwing wordt in paragraaf 3.2.3 ingegaan op de ligging binnen het Nationaal Landschap. De conclusie is dat het project de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap niet aantasten. De ruimtelijke onderbouwing is in het kader van het vooroverleg ook voorgelegd aan de provincie. De provincie heeft een positieve vooroverlegreactie afgegeven.
Indieners wijzen ons er op dat het Rijk het beleid voor de aanleg van zonneparken strenger wil maken en dat zonneparken op landbouw- of natuurgrond niet langer meer is toegestaan. Dit moet per 1 juli 2024 wettelijk verankerd worden. Indieners vinden dat de gemeente per direct hun beleid voor zonneparken moet wijzigen. Ze stellen voor om zonneparken op landbouwgrond groter dan 2 hectare niet meer toe te staan.	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.
Het zonnepark brengt de toeristische aantrekkingskracht grote schade toe.	De gemeente stond voor de keuze om te gaan inzetten op windmolens, of zonnenvelden. Er is na consultatie van onze inwoners gekozen voor het laatste. Wij zijn ons ervan bewust dat zonneparken geen sierraden voor het landschap zijn. Daarom wordt er ook volop ingezet op inpassing. Als je het project op gemeentelijke schaal bekijkt, dan neemt het zonnepark slechts een klein deel van het grondgebied in beslag. Wij verwachten niet dat het zonnepark daardoor een substantiële negatieve invloed gaat hebben op de toeristische aantrekkingskracht van onze gemeente.

Het zonnepark is in strijd met het provinciale beleid voor landschappelijke inpassing. Indieners verwijzen daarbij naar een stuk tekst van waarschijnlijk een provinciaal beleidsstuk.	We hebben het zonnepark in het kader van het vooroverleg voorgelegd aan de provincie. Daarbij heeft de provincie ook gekeken naar landschappelijke inpassing. De provincie heeft een positieve vooroverleg reactie afgegeven.
Het project houdt geen rekening met de openheid en zichtlijnen in het landschap.	De gemeenteraad heeft door vaststelling van de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> zoekgebieden aangewezen voor zonneparken. Bij de uitwerking van een plan voor een zonnepark in een zoekgebied moet, waar mogelijk, rekening worden gehouden met de kenmerken van het aanwezige landschap. We beseffen dat door het aanwijzen van zoekgebieden het landschap in deze zoekgebieden verandert indien daar een zonnepark komt. Voor elk project voor een zonnepark dient een landschappelijk inpassingsplan uitgewerkt te worden. Daarbij moet ingegaan worden op de kenmerken van het betreffende landschap. De initiatiefnemer heeft een aangepast inrichtingsplan opgesteld in afstemming met enkele natuurverenigingen. Onderdeel van het nieuwe plan is het behoud van een aantal belangrijke zichtlijnen in dit gebied en de doorkijk naar het kleinschalig landschap in Duitsland. Daarnaast wordt de openheid van het landschap gewaarborgd door de panelenhoogte te beperken alsmede de hoogte van de landschappelijke inpassing daar omheen.
Indieners wijzen ons er op dat de petitie tegen het zonnepark 600 keer is ondertekend en dat omwonenden tegen het plan zijn.	Deze informatie is ons bekend. De bezwaren van omwonenden maken onderdeel uit van dit zienswijzenverslag.
Indieners vinden dat zonnevelden meer thuis horen op terreinen waar functies gecombineerd worden. Bijvoorbeeld op luchthavens, defensie terreinen, stortplaatsen, geluidsschermen langs wegen en spoorlijnen.	Bij het maken van ons beleid voor duurzame energieopwekking hebben we de afweging gemaakt hoe en waar we duurzame energie willen opwekken. We willen niet alleen duurzame energie opwekken op landbouw- en natuurgrond. Zo willen we ook duurzame energie opwekken op een oude vuilstort bij Breedeweg en op grond bij de waterzuiveringsinstallatie in Millingen aan de Rijn.
Indieners vrezen dat het lang duurt voordat de landschappelijke inpassing aanslaat en effect heeft. Verder zorgt de landschappelijke inpassing voor een tunneleffect. Je kunt als je langs het zonnepark rijdt daardoor niet van je weg kijken.	We accepteren dat het zonnepark niet direct na realisatie volledig uit het zicht is door de landschappelijke inpassing. Door de landschappelijke inpassing en het beheer als voorwaarde bij deze vergunning op te nemen, kunnen we handhavend optreden indien de landschappelijke inpassing niet goed wordt uitgevoerd.

	Het zonnepark komt over een lengte van circa 200 meter aan beide zijden van de Lagewald te liggen. De 'groene' tunnel waar indieners naar verwijzen heeft daardoor een lengte die te overzien is. Verder is gekozen voor een ruime overgang van de weg naar de eerste zonnepanelen. De groenzone komt niet direct langs de weg te liggen. Het hekwerk wordt maximaal 2,3 meter hoog en de haag wordt circa 2 – 2,5 meter hoog langs de weg om het zicht op het zonnepark zoveel mogelijk te beperken. De zonnepanelen staan op nog ruimere afstand van de Lagewald achter het hekwerk. Dit is ook te zien op de dwarsdoorsneden die onderdeel uitmaken van het landschappelijk ontwerp in bijlage A van de vergunning. In de huidige situatie wordt het land bewerkt tot 2 meter vanuit de weg gezien. Indien er maïs wordt verbouwd, dan is er in de huidige situatie zeker sprake van een ingesloten effect. Met het huidige plan is dat minder het geval.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

9. Bewoner Lagewald, Groesbeek (2)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Het plan is in strijd met het bestemmingsplan. Houtsingels en struweelsingels zijn strijdig met het bestemmingsplan dat het behoud van openheid aangeeft. In het rapport inrichtingsmaatregelen staat geen onderbouwing waarom afgeweken kan worden van het bestemmingsplan. Indiener vindt daardoor dat de ruimtelijke onderbouwing onvoldoende is, waardoor de vergunning geweigerd moet worden.	Zoals in de ruimtelijke onderbouwing beschreven geldt er voor een deel van het plangebied de aanduiding 'Openheid'. Tevens valt het gehele plangebied binnen de gebiedsaanduiding 'Plateau', waarbij behoud van openheid een uitgangspunt is. Met de betreffende omgevingsvergunning wordt afgeweken van het bestemmingsplan en dus ook van de artikelen waar indiener naar verwijst. In de ruimtelijke onderbouwing behorende bij de omgevingsvergunning is beschreven waarom sprake is van een goede ruimtelijke ordening. In de ruimtelijke onderbouwing is ook ingegaan op de aspecten natuur en landschap. We geven in de ruimtelijke onderbouwing duidelijker aan, dat ook van de bepalingen over openheid wordt afgeweken.

	De gemeenteraad stelt het bestemmingsplan vast. De gemeenteraad mag ook beleid vaststellen, dat het mogelijk maakt om af te wijken van eerder door de gemeenteraad vastgesteld beleid, zoals het bestemmingsplan. Met de vaststelling van de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> heeft de gemeenteraad het gebied aangewezen als zoekgebied voor zonneparken. Ondanks het eerder vastgestelde belang van openheid in het gebied. Wel heeft de gemeenteraad in de betreffende visie opgenomen, dat een zonnepark landschappelijk goed moet worden ingepast. Daarbij moet zo veel mogelijk rekening worden gehouden met de karakteristieken van het betreffende landschap. Voor het initiatief is een landschappelijk inpassingsplan opgesteld. Een aantal belangrijke zichtlijnen en de doorkijk naar het kleinschalig landschap in Duitsland worden behouden. Daarnaast wordt de openheid van het landschap zo veel mogelijk gerespecteerd door de panelenhoogte te beperken. Na afloop van de vergunningstermijn worden alle voorzieningen voor het zonnepark weer verwijderd.
De noodzaak van het zonnepark is niet goed onderbouwd. Zo vindt de indiener dat de zonneladder van de Rijksoverheid niet goed is toegepast. Het doel van de zonneladder is dat er geen zonnepanelen op landbouw- en natuurgrond gelegd worden als dit niet nodig is.	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.
Indiener vindt dat er een vastgestelde omgevingsvisie moet zijn om een vergunning te kunnen verlenen. Deze is er niet, dus moet de vergunning geweigerd worden.	Een omgevingsvisie is geen vereiste om een vergunning te verlenen of te weigeren, mits er een andere gemeentelijke ruimtelijke visie is die het betreffende onderwerp behandelt. Voor duurzame energieopwekking is in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnenvelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnenvelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Het initiatief is dus passend binnen ons ruimtelijke beleid (de visie op de omgeving).

Indiener vindt dat het leefgebied van de kerkuil onvoldoende is onderzocht. Hierdoor moet de vergunning geweigerd worden.	Op pagina 17 van de quickscan flora en fauna (bijlage C) staat het volgende: <i>“Soorten als bosuil, kerkuil, ransuil en steenuil maken mogelijk gebruik van de planlocatie. Nest- en verblijfplaatsen van de bosuil, ransuil en steenuil zijn niet aangetroffen. Nestplaatsen van kerkuil bevinden zich met name in agrarische bebouwing, de bosuil voornamelijk in boomholtes, de steenuil in bomenholtes of in rustige hoeken van gebouwen en de ransuil bevindt zich voornamelijk in oude nesten van eksters of kraaien. Met de nieuwe inrichting worden hierop geen effecten verwacht. De planlocatie maakt mogelijk onderdeel uit van het foerageergebied van deze soorten, echter door het aanbod van gelijkwaardig foerageergebied in de omgeving worden negatieve effecten hierop niet verwacht.”</i> We vinden dat de kerkuil voldoende is onderzocht.
Indiener verwijst naar het participatietraject, dat volgens indiener teleurstellend is doorlopen.	Lopende het participatietraject bleek inderdaad dat een aantal omwonenden ontevreden was over hoe de participatie tot aan dat moment verlopen was. Om deze reden heeft de initiatiefnemer het participatietraject opnieuw opgestart. De initiatiefnemer heeft het adressenbestand uitgebreid, uitnodigingen voor persoonlijke gesprekken en informatiebijeenkomsten gestuurd naar de omwonenden. Het nieuwe participatietraject heeft geleid tot meer inbreng van omwonenden, in de vorm van wensen, vragen, opmerkingen en bezwaren tegen bepaalde (onder)delen van het zonnepark. Zo is perceel Groesbeek O 83 geheel komen te vervallen. De initiatiefnemer heeft meerdere activiteiten uitgevoerd in het kader van participatie en heeft zich ingezet om iedereen te betrekken bij de ontwikkeling van het zonnepark. Informatie is per post verstuurd en te alle tijden op de website van de initiatiefnemer beschikbaar.
Verwerking	
In de ruimtelijke onderbouwing en vergunning komt duidelijker te staan, dat ook van de bepalingen in het bestemmingsplan over openheid wordt afgeweken.	

10. Werkgroep Milieubeheer Berg en Dal (WMG)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
In de ruimtelijke onderbouwing staat dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is. Dat staat niet in de publicatie. WMG wil duidelijkheid hierover.	De Crisis- en herstelwet is wel degelijk van toepassing. Dat is helaas niet in de publicatie benoemd. We nemen het wel op in de publicatie van de definitieve vergunning en we benoemen het in de vergunning.
In de bekendmaking wordt verwezen naar het perceel Groesbeek O 83, terwijl dit perceel niet in de plannen is betrokken.	In de originele aanvraag was het betreffende perceel nog wel bij de plannen betrokken. De plannen zijn daarna aangepast, waardoor dit perceel is komen te vervallen. Bij de bekendmaking voor de definitieve vergunning houden we hier rekening mee.
In de ontwerpvergunning wordt verwezen naar het perceel Groesbeek O 38. WMG vraagt zich af of dit juist is, aangezien het perceel van het waterschap is.	Dit perceel is ten onrechte in de ontwerpvergunning genoemd. We passen de vergunning hierop aan.
WMG heeft in het participatieproces diverse gesprekken gevoerd met de initiatiefnemer. Het uiteindelijke resultaat valt WMG tegen. WMG hoopte dat de gemeente zich sterk zou maken voor de algemene belangen van natuur en landschap. Uiteindelijk is één perceel komen te vervallen, waardoor er meer panelen op een kleinere oppervlakte komen. Dit heeft weer consequenties voor de landschappelijke en ecologische inpassing.	Gedurende het participatietraject is gebleken dat er geen draagvlak is om op het perceel Groesbeek O 83 panelen te plaatsen. Het verwijderen van dit perceel heeft effect gehad op de verhouding groen/paneel. In het plan is nog genoeg ruimte over voor groenelementen. Er wordt circa 4,9 hectare voor de technische installatie(zonnepanelen en toebehoren) gebruikt. Hierdoor is circa 6,2 hectare onbedekt en wordt daarvan ruim 2,5 hectare voor landschappelijke inpassing buiten het hekwerk gebruikt. Hierdoor wordt de geëiste verhouding van maximaal 50% bedekking door zonnepalen en toebehoren gehaald. Het project is dan ook conform de gestelde eisen m.b.t. landschappelijke inpassing.
WMG mist een integrale toetsing aan alle kaders en randvoorwaarden van het beleidskader voor de landschappelijke en ecologische inpassing van zonnevelden.	Inhoudelijk is niet duidelijk wat WMG mist. In verschillende hoofdstukken van de ruimtelijke onderbouwing en de bijlagen wordt de landschappelijke en ecologische inpassing van het zonnepark besproken. Dit komt overeen met de eisen en wensen uit het beleidskader.
Het plan voldoet niet aan het gemeentelijk beleid voor wat betreft zorgvuldig inpassen van zichtlijnen en het zichtbaar en beleefbaar blijven van zichtlijnen. De zichtlijn vanaf de Lagewald richting het kleinschalige landschap in Duitsland verdwijnt. WMG vraagt zich af of het initiatief past binnen het Nationaal Landschap.	Initiatiefnemer heeft gesproken met diverse natuurorganisaties, waaronder WMG. Naar aanleiding van dit gesprek heeft de initiatiefnemer de inrichtingstekening aangepast. Eén van de wijzigingen is dat er weer een doorzicht komt van de Lagewald naar Duitsland. Verder is het plan in het vooroverleg toegestuurd aan de provincie. De provincie toetst daarbij of het plan past binnen het Nationaal Landschap. We hebben van de provincie een positieve vooroverlegreactie ontvangen.

WMG vindt dat er ook een cultuurhistorische aantasting plaatsvindt van de cultuurhistorische waarden door panelen te plaatsen op percelen met een oude greppelstructuur.	Op het meest zuidelijke perceel is een greppelstructuur aanwezig. Initiatiefnemer wil op dit perceel een zichtlijn maken. Verder verandert bij het plaatsen van de panelen de grondslag van het perceel niet. De greppelstructuur blijft dus gedurende de exploitatietermijn in stand.
WMG vindt dat er ook natuurwaarden worden aangetast, doordat er zonnepanelen worden geplaatst op vochtig oud grasland dat foerageergebied is voor tal van soorten, waaronder de das en de patrijs. Tevens is er een migratieroute aanwezig voor fauna, zoals reeën. Het plan blokkeert deze migratieroute.	In de quickscan flora en fauna is ook onderzoek gedaan naar het perceel waar WMG naar verwijst. Op grond van de quickscan wordt er nog een vervolgonderzoek uitgevoerd naar de das. Initiatiefnemer heeft het inrichtingsplan aangepast, waardoor op het betreffende perceel een zichtlijn komt. Daardoor blijft er op het perceel meer ruimte voor ter plaatse foeragerende soorten.
Door de maat en hoek van de panelenconstructies en de beperkte tussenruimte tussen de panelen wordt het volgens WMG veel te donker onder panelen voor de ontwikkeling van kruidenrijke vegetaties waar vogels en insecten iets aan hebben. Hierdoor ontstaat er ook geen aantrekkelijk leefgebied voor de patrijs. WMG vindt dat bij een dergelijke inrichting het niet nodig is om een hekwerk tot de grond te plaatsen om daarmee grondbroeders te beschermen.	Voor het deel waar de zonnepanelen komen zijn er geen specifieke natuurdoelen. Doel is dat er onder de panelen begroeiing komt en dat het bodemleven in stand blijft. Dat lukt door de tafels met panelen op ruime afstand van elkaar te plaatsen en door de panelen niet strak tegen elkaar aan te leggen. Hierdoor komt de neerslag meer verspreid op het plangebied terecht. Initiatiefnemer maakt het hekwerk dusdanig dat kleinere diersoorten het hek kunnen passeren.
WMG vindt het geen goed idee om een patrijzenhaag op enkele meters van de weg te plaatsen. Vluchtende dieren kunnen door het hekwerk alleen de kant van de weg op. WMG stelt voor om de heg aan de binnenzijde van het hekwerk te plaatsen.	De initiatiefnemer heeft met omwonenden afgesproken dat de patrijzenhaag het zicht op het plangebied en het bijbehorende hekwerk beperkt. We nemen hierdoor de suggestie van WMG niet over.
WMG betwijfelt het doel voor de inrichting van het driehoekig noordelijk perceel (O 39). Het lijkt er op dat er niet veel wijzigt ten opzichte van de huidige situatie als schapenweide.	Er grazen geen schapen op het betreffende perceel, maar jongvee (koeien). Schapenbegrazing wordt pas ingevoerd wanneer de verschrallingsdoelstellingen door middel van maaien en afvoeren behaald zijn. Daarnaast wordt het ingericht als kruidenrijk grasland, omdat inrichting met akkerbeplanting is afgeraden door Limes Divergens Natuurbalans.
WMG adviseert om de soorten beuk, sleedoorn en kornoelje niet toe te passen in een gemengde struikenbeplanting.	We nemen het advies van WMG over en passen het landschappelijk inrichtingsplan aan (bijlage B).
WMG stelt dat een beheerplan voor de gehele periode ontbreekt, terwijl deze bepaling wel in het beleidskader staat. WMG is ook geen voorstander van begrazing door schapen, omdat daarmee onvoldoende verschralling van de grond optreedt in vergelijking met maaien en afvoeren.	Beheer- en monitoringplan is geborgd. Het beheerplan wordt pas aangepast wanneer verschrallingsdoelstellingen door middel van maaien en afvoeren behaald zijn.

WMG pleit er voor om de aangelegde natuur- en landschapselementen na afloop te behouden. WMG vindt dit een gepaste compensatie voor de landschappelijke aantasting dat een zonnepark met zich meebrengt. WMG vraagt zich af de voorwaarde in de omgevingsvergunning voldoende rechtszekerheid geeft om de landschapselementen die na afloop van de exploitatieperiode blijven staan juridisch te borgen.	De landschapselementen zijn vooral bedoeld om het zonnepark in te passen als deze in gebruik is. Dan treedt immers de landschappelijke aantasting op. We verwachten geen negatieve effecten op het landschap als het zonnepark weer verwijderd is. Van ons hoeven dan ook niet alle landschapselementen te blijven staan. Dit beperkt mogelijk de toekomstige agrarische exploitatie. We hebben met de initiatiefnemer afgesproken welke landschapselementen na afloop blijven staan. Dit hebben we als voorwaarde opgenomen in de omgevingsvergunning. Dit willen we op termijn ook borgen in ons omgevingsplan.
Concluderend vindt WMG dat de balans in het initiatief niet juist is. Ze vinden de landschappelijke aantasting te groot en de ecologische winst te klein. WMG heeft een alternatief voorstel. Ze stellen voor om het gehele perceel Groesbeek O 86 vrij te houden van zonnepanelen en in te richten als kruidenrijk grasland. Volgens WMG leidt dit tot behoud van de cultuurhistorie, het behoud van een aantrekkelijk landschap met een zichtlijn op een kleinschalig landschap en behoud van de ecologische verbinding tussen de landschapselementen aan weerszijden van de Lagewald. Dit mag volgens WMG ten koste gaan van andere natuur- en landschapscompensatie in het gebied. WMG kiest voor een concentratie van landschapselementen, omdat dit volgens hun leidt tot een grotere landschappelijke en ecologische meerwaarde.	Initiatiefnemer heeft met WMG en andere natuurorganisaties gesprekken gevoerd over een andere wijze van landschappelijke inpassing van het zonnepark. Daarbij heeft de initiatiefnemer er voor gekozen om op het meeste zuidelijke perceel een zichtlijn richting Duitsland te realiseren. De landschappelijke inpassing langs de Lagewald verandert hierdoor. Er blijft langs de Lagewald een voldoende robuuste strook van landschappelijke inpassing over. Zie ook de doorsneden in bijlage A. Initiatiefnemer wijst het volledig vrijlaten van het meest zuidelijke perceel af, omdat het project dan financieel niet meer haalbaar is.
<i>Verwerking</i>	
Op de plantlijst van de landschappelijke inpassing komt een groter aandeel liguster. Andere soorten verwijderen we uit de plantlijst.	
In de definitieve bekendmaking van de vergunning nemen we op dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is.	
Bij de definitieve bekendmaking van de vergunning wordt perceel Groesbeek O 83 niet meer genoemd.	
In de vergunning verwijderen we dat de vergunning betrekking heeft op het perceel Groesbeek O 38.	
Het landschappelijk inrichtingsplan wordt aangepast, waardoor er onder andere een doorzicht komt van de Lagewald naar Duitsland.	
De vooroverlegreactie van de provincie voegen we als bijlage toe aan de ruimtelijke onderbouwing.	
In het landschappelijk inrichtingsplan komt te staan dat het toe te passen hekwerk dusdanig is dat kleinere diersoorten kunnen passeren.	
Bijlage B nemen we als voorwaarde op in de vergunning.	

11. Bewoner Lagewald, Groesbeek (3)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indiener vindt zonneparken lelijk en dat ze het landschap ontsieren. Indiener wil dat de linkerzijde van het zonnepark geheel komt te vervallen en niet gedeeltelijk, zoals nu het geval is.	Ter kennisgeving aangenomen.
Het uitzicht op het zonnepark belemmert het woongenot. Indiener wil weten wat de schadeloosstelling is als het plan doorgaat.	Het zonnepark is op ruim 150 meter afstand gelegen van de woning van indiener. Het park wordt landschappelijk ingepast. De situatie wijzigt weliswaar ten opzichte van de huidige situatie, maar wij onderschrijven niet dat het woongenot van indiener substantieel slechter wordt. Indien de indiener van mening is schade te lijden, dan kan de indiener bij de gemeente een verzoek tot planschade indienen nadat de vergunning onherroepelijk is geworden.
De indiener wijst ons er op dat de eigenaren van de percelen ergens anders wonen. De eigenaren hebben daardoor wel de lusten van het zonnepark, maar niet de lasten. Omwonenden hebben zelf niks aan het zonnepark.	Het zonnepark dient een maatschappelijk belang, de energietransitie. Dit maatschappelijke belang is ook toe te rekenen aan de omwonenden van het zonnepark. Er kan in het project financieel geparticipeerd worden door de omwonenden en er zal een omgevingsfonds worden opgesteld. Zie daarvoor ook bijlage E van de ruimtelijke onderbouwing.
Indiener stelt dat Gelderland volgens de landelijke norm inmiddels voldoende zonneparken heeft. Hierdoor is het niet nodig om het zonnepark aan te leggen.	Uit de zienswijze is niet op te maken over welke landelijke norm indiener het heeft. Het uitgangspunt voor de gemeente bij de ontwikkeling van zonneparken zijn de afspraken die wij maken in de <i>Regionale Energiestrategie</i> (RES). Deze afspraken maken wij samen met de provincie. Vooralsnog zijn de doelstellingen van het RES nog niet gehaald.
Zonneparken hebben geen ecologische meerwaarde. Ze verstoren het bodemleven doordat ze zonlicht en regenwater tegenhouden. Verder tast het zonnepark het leefgebied van insecten, vogels en andere dieren in de voedselketen aan.	Door middel van de landschappelijke inpassing, faunapassages en het beheer van het zonnepark, gaat het zonnepark voor meer biodiversiteit leveren dan de huidige agrarische functie. Er is binnen het project veel aandacht besteed aan de ecologie. De panelen zitten niet strak tegen elkaar gemonteerd. Hierdoor kan het regenwater de bodem bereiken en valt er licht op de bodem. Wel zal de samenstelling van de bodem veranderen in vergelijking met 25 jaar lang agrarisch gebruik, doordat er geen (kunst)mest, pesticiden en herbiciden op het plangebied gebruikt worden.
Zonneparken kunnen leiden tot vervuiling en niet herbruikbare restmaterialen.	Zonnepanelen zijn tot 95% van het gewicht recyclebaar. Er wordt momenteel veel onderzoek gedaan om die laatste 5% ook te recyclen. Daarnaast moet de initiatiefnemer bij aankoop van de zonnepanelen al een

	recyclingheffing betalen die ervoor zorgt dat de panelen te zijner tijd gerecycled kunnen worden. Andere componenten zoals de onderconstructie zijn van hoogwaardig staal die na de levensduur van het zonnepark kunnen worden omgesmolten tot nieuwe stalen producten. In de omgevingsvergunning hebben wij voorwaarden opgenomen, dat alle voorzieningen voor energieopwekking na afloop van de exploitatietermijn moeten worden verwijderd.
Indiener vreest dat de criminaliteit in de omgeving sterk toeneemt. Bijvoorbeeld door diefstal van materialen.	Er komt een hekwerk rond het zonnepark en er vindt bewaking plaats met camera's.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

12. Bewoner Lagewald, Groesbeek (4)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indiener wil niet dat er duurzame landbouwgrond wordt opgeofferd voor een zonnepark. Hierdoor is er minder plaatsingsruimte voor mest. Volgens indiener wil de Rijksoverheid dat er per 1 juli 2024 geen nieuwe zonneparken komen op landbouwgrond. Volgens indiener ziet de politiek in dat zonneparken op korte termijn niet meer nodig zijn en dat deze manier van opwekken niet duurzaam is.	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.
Indiener vindt dat door het zonnepark het open karakter en de houtwallen aan de Boersteeg en Lagewald verwaarloosd worden.	Voor het zonnepark is een landschapsplan opgesteld om het zonnepark landschappelijk in te passen. Onderdeel van dit plan is het behoud van een aantal belangrijke zichtlijnen in dit gebied en de doorkijk naar het kleinschalig landschap in Duitsland. De geplande houtsingel en struweelsingels sluiten aan bij al bestaande hout- en struweelsingels in het gebied. Deze worden dus niet verwaarloosd.
De aanleg van het zonnepark strookt niet met de zonnewijzer van de provincie Gelderland.	Indiener van de zienswijze geeft niet aan op welke punten het zonnepark niet zou voldoen aan de zonnewijzer van de provincie. Verder is de zonnewijzer niet bedoeld als beleid, maar als hulpmiddel voor het maken van beleid. Onderdeel van de zonnewijzer is de landschappelijke inpassing van een zonnepark. Voor het landschappelijke verhaal hebben wij ook gekeken naar de zonnewijzer, maar hebben we vooral ons Landschappelijk

	Ontwikkelingsplan (LOP) toegepast. Het LOP is specifiek uitgewerkt voor onze gemeente dan het hoog-over verhaal van de zonnepark.
Indiener vindt dat voor het zonnepark een bestemmingsplanwijziging moet zijn aangevraagd.	Het is geen verplichting om voor het zonnepark het bestemmingsplan te wijzigen. We kunnen voor het zonnepark ook een omgevingsvergunning verlenen voor het afwijken van het bestemmingsplan (artikel 2.12, eerste lid, sub a, onder 3° Wabo). Deze laatste procedure passen we voor het zonnepark Lage Wald toe.
In de vergunning wordt het perceel Groesbeek O 83 genoemd. Indiener vindt dat dit perceel dan uit alle bijlagen en de aanvragen verwijderd moet worden.	In de originele aanvraag was het betreffende perceel nog wel bij de plannen betrokken. De plannen zijn daarna aangepast, waardoor dit perceel is komen te vervallen. Bij de bekendmaking voor de definitieve vergunning houden we hier rekening mee. Indien relevant passen we stukken aan.
Het plangebied ligt in het leefgebied van de kerkuil. Bij het woonhuis Lagewald 6 is een nest kerkuilen gespot. Indiener vindt dat daardoor dat het ecologisch rapport achterhaald is. Er dienen gerichte maatregelen genomen te worden op het leefgebied van de kerkuil te beschermen.	In de quickscan flora en fauna (bijlage C) staat op pagina 17 het volgende: <i>“Soorten als bosuil, kerkuil, ransuil en steenuil maken mogelijk gebruik van de planlocatie. Nest- en verblijfplaatsen van de bosuil, ransuil en steenuil zijn niet aangetroffen. Nestplaatsen van kerkuil bevinden zich met name in agrarische bebouwing, de bosuil voornamelijk in boomholtes, de steenuil in bomenholtes of in rustige hoeken van gebouwen en de ransuil bevindt zich voornamelijk in oude nesten van eksters of kraaien. Met de nieuwe inrichting worden hierop geen effecten verwacht. De planlocatie maakt mogelijk een onderdeel uit van het foerageergebied van deze soorten, echter door het aanbod van gelijkwaardig foerageergebied in de omgeving worden negatieve effecten hierop niet verwacht.”</i> Op de locatie zelf is geen nestplaats van de kerkuil aanwezig. Dat wil niet zeggen dat er in de omgeving geen nestplaats aanwezig is. Volgens de ecooloog heeft het initiatief geen negatieve invloed op foerageergebied van de kerkuil. Een nieuw onderzoek vinden wij niet nodig.
Omdat er slechts één quickscan flora en fauna is uitgevoerd, bestaat er een selectief beeld van de flora en fauna in het plangebied.	Er zijn twee quickscans naar flora en fauna uitgevoerd en er loopt nog een vervolgonderzoek naar de das. Wij delen dan ook niet het standpunt van indiener dat er een selectief beeld is van de flora en fauna in het gebied.
Indiener vindt dat er een slecht participatietraject is doorlopen. De participatie had anders gemoeten.	Lopende het participatietraject bleek inderdaad dat een aantal omwonenden ontevreden was over hoe de participatie tot aan dat moment verlopen was. Om deze reden heeft de initiatiefnemer het participatietraject opnieuw opgestart. De initiatiefnemer heeft het adressenbestand uitgebreid,

	uitnodigingen voor persoonlijke gesprekken en informatiebijeenkomsten gestuurd naar de omwonenden. Het nieuwe participatietraject heeft geleid tot meer inbreng van omwonenden, in de vorm van wensen, vragen, opmerkingen en bezwaren tegen bepaalde (onder)delen van het zonnepark. Zo is perceel Groesbeek O 83 geheel komen te vervallen. De initiatiefnemer heeft meerdere activiteiten uitgevoerd in het kader van participatie en heeft zich ingezet om iedereen te betrekken bij de ontwikkeling van het zonnepark. Informatie is per post verstuurd en te alle tijden op de website van de initiatiefnemer beschikbaar.
Volgens indiener ontbreekt er een groenbeheerplan en is er geen budget voor het onderhoud van het zonnepark.	In bijlage B Landschappelijk advies- en inpassingsrapport, staat een hoofdstuk over het beheer van het groen. Daarnaast is er een extra onderzoek door Divergens uitgevoerd naar de planlocatie, beheer en onderhoud (zie bijlage I Adviesrapport inrichtingsmaatregelen en beheer). In de regel zal de uitvoering en beheer door een lokale gekwalificeerde partij gedaan worden. Waarbij deze rapporten dienen als basis voor het uiteindelijke groenbeheer en onderhoud. Het onderhoud van de landschappelijke inpassing van het zonnepark is onderdeel van de exploitatie. De aanleg en de instandhouding van de landschappelijke inpassing is als voorwaarde opgenomen in de vergunning.
Er treedt verstoring op voor flora door de lichtmasten die 's nachts continu aan staan. Dat is verstorend voor mens en dier.	De camera's hebben geen lichten nodig. Dus er zal geen verstorende verlichting zijn op het zonnepark.
Volgens indiener is er geen Bibob-toets uitgevoerd.	Er heeft een Bibob-toets plaatsgevonden. Uit deze toets is gebleken dat er geen belemmeringen zijn om de aanvraag omgevingsvergunning in behandeling te nemen. Stukken daaromtrent zijn verder niet openbaar.
Een omgevingsvisie ontbreekt, waardoor de omgevingsvergunning niet kan worden getoetst aan het gemeentelijke ruimtelijke beleid.	Een omgevingsvisie is geen vereiste om een vergunning te verlenen of te weigeren, mits er een andere gemeentelijke ruimtelijke visie is die het betreffende onderwerp behandelt. Voor duurzame energieopwekking is in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnenvelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnenvelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar

	voren gekomen is. Het initiatief is dus passend binnen ons ruimtelijke beleid (de visie op de omgeving). In zoverre is er dus wel een Omgevingsvisie.
<i>Verwerking</i>	
Bij de definitieve bekendmaking van de vergunning wordt perceel Groesbeek O 83 niet meer genoemd.	

13. Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
VNC vindt de locatiekeuze voor het zonnepark zeer ongelukkig. Ter plaatse gaat het glooiende landschap over in kleinschalige landbouwpercelen met oude landschapselementen. Het landschap is geliefd bij inwoners en grote aantallen recreanten die hier komen fietsen, wandelen en kamperen. Dit heuvellandschap is uniek in Nederland.	Als gemeente hebben we een duurzaamheidsopgave. Om deze opgave in onze gemeente zo goed mogelijk in te passen, hebben wij in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van de inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnevelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnevelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. De zoekgebieden zijn nadrukkelijk niet bedoeld om volledig en uitsluitend te gebruiken voor grootschalige opwekking van duurzame energie. Daarvoor zijn het huidige agrarische gebruik en de landschappelijke en recreatieve waarden te belangrijk. Concrete initiatieven dienen goed ingepast te worden, in lijn met de bestaande kwaliteiten. Wij zijn ons ervan bewust dat zonneparken geen sierraden voor het landschap zijn. Daarom wordt er ook volop ingezet op inpassing. Oude structuren worden hersteld door de gekozen landschappelijke inpassing, zoals de houtwal.
VNC wijst er op dat het meest zuidelijke perceel een onaangetast oud weiland is, waar geen grondbewerking heeft plaatsgevonden. De oude greppelstructuur is nog zichtbaar en aan de westkant ligt een oude houtwal met eiken. Achter dit perceel kijkt men uit over een kleinschalig landschap aan de Duitse kant van de grens. Volgens VNC maakt dit agrarisch perceel onderdeel uit van het waardevol cultuurlandschap.	Initiatiefnemer heeft gesproken met diverse natuurorganisaties. Naar aanleiding van dit gesprek heeft de initiatiefnemer de inrichtingstekening aangepast. Eén van de wijzigingen is dat er weer een doorzicht komt van de Lagewald naar Duitsland. Verder is de initiatiefnemer niet van plan om grondbewerkingen uit te voeren. Verder is het plan in het vooroverleg toegestuurd aan de provincie. De provincie toetst daarbij of het plan past binnen het Nationaal Landschap. We hebben van de provincie een positieve vooroverlegreactie ontvangen.

Er ontbreekt een vervolgonderzoek naar de das, terwijl dit wel een aanbeveling is vanuit de tweede quickscan flora en fauna. Hierdoor kan schade voor beschermende soorten niet worden uitgesloten. Bij vergunningverlening is het wettelijk verplicht om schade aan beschermde soorten uit te sluiten. VNC heeft zelf het gebied bezocht en sporen van dassenactiviteit aangetroffen. Nader onderzoek naar de das is volgens VNC daardoor nodig. Dit onderzoek moet zijn afgerond, voordat de gemeente vergunning verleend.	Het aanvullend onderzoek naar de das loopt nog. De uitkomsten van dit onderzoek zijn als voorwaarde geborgd in de omgevingsvergunning. Mogelijk zal er een Wnb-vergunning bij provincie Gelderland voor dit zonnepark moeten worden aangevraagd. Wanneer initiatiefnemer beschikt over een Wnb-vergunning, dan bestaat voldoende zekerheid over de uitvoerbaarheid van de omgevingsvergunning, voor zover dit het aspect natuur betreft. Voordat hier duidelijkheid over is kan er nog niet gebouwd worden. De initiatiefnemer heeft de mogelijkheid om compenserende maatregelen voor dassen te nemen als dat nodig is.
VNC wijst op de insectenrijkdom bij een weiland in het plangebied. Door het zonnepark verdwijnt een (vochtig) oud grasland en ruige randen met weidend vee. Deze vormen de bodem voor de soortenrijkdom in het waardevolle cultuurlandschap. VNC stelt dat de voorgestelde compensatiemaatregelen deze teloorgang aan biodiversiteit niet compenseren. VNC vindt dat het plan geen meerwaarde oplevert voor natuur en landschap. Er gaat volgens VNC 2 hectare waardevol grasland verloren en daar komt slechts 1,7 hectare aan nieuw landschap en natuur voor terug. VNC vindt dat de landschap- en natuurcompensatie voor minimaal 50% van het plangebied moet beslaan.	De initiatiefnemer heeft het plan aangepast. Op het weiland waar volgens VNC hoge natuurwaarden aanwezig zijn komt een doorzicht naar Duitsland. Op de overige percelen wordt door middel van de landschappelijke inpassing, faunapassages en het beheer van het zonnepark, meer biodiversiteit verwacht dan bij de huidige functie als agrarisch perceel.
VNC is niet positief over een zichtas die de initiatiefnemer eventueel wil realiseren. Hierdoor ontstaat er een vrij zicht op de zonnepanelen. Door het schuiven van panelen ontstaat er geen substantieel grotere oppervlakte aan landschap- en natuurcompensatie.	VNC verwijst naar een concept tekening die met hun besproken is. Op de definitieve tekening komt ter hoogte van de nieuwe zichtlijn een haag te staan aan de noordzijde van het doorzicht. Deze schermt het zicht op het zonnepark af.
VNC denkt dat de voorgestelde landschappelijke inpassing niet voldoende is om de soort patrijs te laten vestigen in het gebied. Daarvoor zijn volgens VNC kruidenrijke grasstroken te smal zijn en het bloemenblok te beperkt van oppervlakte. Verder zijn er in de buurt geen kernpopulaties van patrijs aanwezig. Ook ziet VNC te weinig kansen voor veel insectenetters als boerenzwaluwen,	Het landschappelijke inrichtingsplan schept de voorwaarden om de patrijs te laten vestigen in het gebied. We hebben geen garantie dat dit ook echt gebeurt.

VNC vindt dat het plan aan kracht wint als het zuidelijke perceel uit het plan wordt gehaald ten gunste van het noordelijk perceel dat na participatie uit het plan is gehaald. Hierdoor ontstaat er een betere verhouding tussen zon en compensatiegebied.	Het zonnepark voldoet aan de gestelde eisen ten opzichte van compensatie van natuurelementen binnen het kader 'Landschappelijke en ecologische zonnevelden in de gemeente Berg en Dal'.
<i>Verwerking</i>	
Het landschappelijk inrichtingsplan wordt aangepast, waardoor er onder andere een doorzicht komt van de Lagewald naar Duitsland.	
De vooroverlegreactie van de provincie voegen we als bijlage toe aan de ruimtelijke onderbouwing.	
Aan de noordzijde van het doorzicht naar Duitsland komt een haag te staan, die het zicht op het zonnepark afschermt.	

14. Bewoners Lagewald, Groesbeek (5)	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indieners vinden dat het participatietraject niet volledig en netjes is afgerond. Indiener heeft bij de carrouselvergadering van de gemeenteraad ingesproken en vragen gesteld. Deze vragen zijn nog onvoldoende beantwoord door de betrokken gemeentelijke ambtenaren.	Wij betreuren het dat vragen kennelijk (nog) niet zijn beantwoord. We hebben alsnog de vragen beantwoord. Een aantal vragen komt ook terug in de zienswijzen die zijn ingediend.
Volgens indieners is een wijziging van het bestemmingsplan nodig. Dit is nu niet het geval. Verder ontbreekt er een ruimtelijke onderbouwing om af te wijken van het bestemmingsplan. Indieners vragen zich dan ook af waarom het mogelijk is om af te wijken van het bestemmingsplan.	Het is geen verplichting om voor het zonnepark het bestemmingsplan te wijzigen. We kunnen voor het zonnepark ook een omgevingsvergunning verlenen voor het afwijken van het bestemmingsplan (artikel 2.12, eerste lid, sub a, onder 3° Wabo). Deze laatste procedure passen we voor het zonnepark Lage Wald toe. Een ruimtelijke onderbouwing maakt onderdeel van de aanvraag. Zie daarvoor de dossierlijst van de (ontwerp) vergunning.
Indieners vragen zich af of een stikstofvergunning nodig is.	De initiatiefnemer heeft een zogenaamde Aerius-berekening uitgevoerd. Daaruit komt naar voren dat een stikstofvergunning niet nodig is. Zie hiervoor bijlage D.
Indieners vragen zich af of in de MER-vergunning rekening is gehouden met de opwarming van de omgeving.	Zoals in paragraaf 4.5 van de ruimtelijke onderbouwing is beschreven is hoeft er geen MER opgesteld te worden.
Indieners willen weten of het plan rekening houdt met de voorwaarden van de minister om stroom in de regio te houden of op te slaan in accu's om het netwerk te ontlasten.	Indieners verwijzen waarschijnlijk naar de zogenaamde zonnebrief van 6 juli 2023 van de minister voor klimaat en energie. De betreffende brief is bedoeld om de tweede kamer te informeren over het beleid dat de minister voor ogen heeft. De brief zelf is geen beleid. De minister wil het gebruik van grootschalige batterijen bij zonneparken stimuleren, maar stelt het nog niet verplicht. De initiatiefnemer heeft er niet

	voor gekozen om grootschalige batterijen voor energietoeslag toe te passen in het project. Dit is geen reden om de vergunning te weigeren.
Indieners vinden dat het participatietraject onvoldoende is doorlopen.	Tijdens de start van het participatietraject in 2021 bleek inderdaad dat een aantal omwonenden ontevreden waren over hoe de participatie tot aan dat moment verlopen was. Om deze reden is de initiatiefnemer met een nieuwe start begonnen door de ontwikkeling van Zonnepark Lage Wald te zien als een coproductie tussen verschillende belanghebbenden. De initiatiefnemer heeft het adressenbestand uitgebreid, uitnodigingen voor persoonlijke gesprekken en informatiebijeenkomsten gestuurd naar de omwonenden. Het nieuwe participatietraject heeft geleid tot meer inbreng van omwonenden, in de vorm van wensen, vragen, opmerkingen en bezwaren tegen bepaalde (onder)delen van het zonnepark. Zo is perceel Groesbeek O83 geheel komen te vervallen. De initiatiefnemer heeft meerdere activiteiten uitgevoerd in het kader van participatie en heeft zich ingezet om iedereen te betrekken bij de ontwikkeling van het zonnepark. Informatie is per post verstuurd en te alle tijden op de website van de initiatiefnemer beschikbaar.
Indieners vrezen dat de landschappelijke inpassing uiteindelijk niet wordt uitgevoerd. Ze verwijzen daarbij naar een ander plan van de initiatiefnemer, waar de landschappelijke inpassing niet zou zijn uitgevoerd. Indieners vragen zich af of de gemeente de landschappelijke inpassing juridisch kan vastleggen.	Het landschappelijk inrichtingsplan is als voorwaarde bij de vergunning opgenomen. De gemeente kan verzocht worden om handhavend op te treden als de landschappelijke inpassing niet volgens het landschappelijk inpassingsplan wordt uitgevoerd. De gemeente kan ook zelf besluiten om handhavend op te treden.
Indieners willen weten op welke percelen het zonnepark komt. Informatie daarover is niet altijd duidelijk.	Het zonnepark komt op de volgende percelen: Groesbeek, sectie O, nummers 39, 85, 86, 112, 113 en 120.
Indieners willen weten waarom het bedrag per MW voor het omgevingsfonds lager ligt dan bij andere parken in de regio.	In het landelijk vastgestelde Klimaatakkoord wordt verwezen naar het NWEA waarin 0,50 euro per MWh is vastgesteld. Dit betekent voor het project zonnepark Lagewald ongeveer € 5.500 per jaar. Dit bedrag is wel onder voorbehoud, omdat het afhangt van de jaarlijkse productie.
De initiatiefnemer doet omwonenden een aanbod om deels bij te dragen aan zonnepanelen die omwonenden op eigen dak willen leggen. Indieners vinden deze voorgestelde tegemoetkoming te laag.	Wij vinden dat initiatiefnemer een redelijk aanbod doet om financieel bij te dragen indien omwonenden zonnepanelen op hun eigen dak willen laten leggen. Initiatiefnemer is niet verplicht om omwonenden financieel te compenseren. Tenzij er sprake is van aantoonbare planschade. Daarvoor gelden wettelijke regelingen.

<i>Verwerking</i>
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.

15. DAS namens bewoner Lagewald, Groesbeek	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indiener stelt dat het project in strijd is met de provinciale omgevingsverordening. De locatie valt binnen het Nationaal Landschap. Volgens de indiener is niet getoetst aan de regels over het Nationaal Landschap.	In de ruimtelijke onderbouwing wordt in paragraaf 3.2.3 ingegaan op de ligging binnen het Nationaal Landschap. De conclusie is dat het project de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap niet aantasten. De ruimtelijke onderbouwing is in het kader van het vooroverleg ook voorgelegd aan de provincie. De provincie heeft een positieve vooroverlegreactie afgegeven.
Volgens indiener blijkt niet uit de ruimtelijke onderbouwing op welke wijze is getoetst aan de Omgevingsvisie 'Gaaf Gelderland'. Onduidelijk is wat de voorwaarden zijn en in hoeverre het plan aan deze voorwaarden voldoet.	In de ruimtelijke onderbouwing is ingegaan op de Omgevingsvisie 'Gaaf Gelderland'. De ruimtelijke onderbouwing is in het kader van het vooroverleg ook voorgelegd aan de provincie. De provincie heeft een positieve vooroverlegreactie afgegeven.
Indiener vindt dat het zonnepark niet strookt met de bepalingen over openheid die in het bestemmingsplan zijn opgenomen. Volgens indiener draagt een zonnepark niet bij aan het behoud, herstel of de bescherming van natuur-, landschaps-, aardkundige, geomorfologische en cultuurhistorische waarden.	Zoals in de ruimtelijke onderbouwing beschreven geldt er voor een deel van het plangebied de aanduiding 'Openheid'. Tevens valt het gehele plangebied binnen de gebiedsaanduiding 'Plateau', waarbij behoud van openheid een uitgangspunt is. Met de betreffende omgevingsvergunning wordt afgeweken van het bestemmingsplan en dus ook van de artikelen waar indiener naar verwijst. In de ruimtelijke onderbouwing behorende bij de omgevingsvergunning is beschreven waarom sprake is van een goede ruimtelijke ordening. In de ruimtelijke onderbouwing is ook ingegaan op de aspecten natuur en landschap. We geven in de ruimtelijke onderbouwing duidelijker aan, dat ook van de bepalingen over openheid wordt afgeweken. De gemeenteraad stelt het bestemmingsplan vast. De gemeenteraad mag ook beleid vaststellen, dat het mogelijk maakt om af te wijken van eerder door de gemeenteraad vastgesteld beleid, zoals het bestemmingsplan. Met de vaststelling van de Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking heeft de gemeenteraad het gebied aangewezen als zoekgebied voor zonneparken. Ondanks het eerder vastgestelde belang van openheid in het gebied. Wel heeft de gemeenteraad in de betreffende visie opgenomen, dat een zonnepark landschappelijk goed moet worden ingepast. Daarbij moet zo

	veel mogelijk rekening worden gehouden met de karakteristieken van het betreffende landschap. Voor het initiatief is een landschappelijk inpassingsplan opgesteld. Een aantal belangrijke zichtlijnen en de doorkijk naar het kleinschalig landschap in Duitsland worden behouden. Daarnaast wordt de openheid van het landschap zo veel mogelijk gerespecteerd door de panelenhoogte te beperken. Na afloop van de vergunningstermijn worden alle voorzieningen voor het zonnepark weer verwijderd.
In het ontwerpbesluit is niet getoetst aan de voorwaarden die in het bestemmingsplan zijn opgenomen voor de verlening van een aanlegvergunning.	De artikelen waar indiener naar verwijst hebben betrekking op een aanlegvergunning. Met de betreffende omgevingsvergunning wordt afgeweken van het bestemmingsplan en dus ook van de artikelen waar indiener naar verwijst. We verduidelijken dit in de vergunning. In de ruimtelijke onderbouwing behorende bij de omgevingsvergunning is beschreven waarom sprake is van een goede ruimtelijke ordening. In de ruimtelijke onderbouwing is ook ingegaan op de aspecten natuur en landschap.
In de ontwerpvergunning wordt verwezen naar het perceel Groesbeek O 38. Dit perceel maakt geen deel uit van de ruimtelijke onderbouwing.	Dit perceel is ten onrechte in de ontwerpvergunning genoemd. We passen de vergunning hierop aan.
In de ontwerpvergunning staat dat het perceel O 39 wordt ingericht voor akkervogels. Uit de stukken is niet af te leiden hoe dit deel van het plangebied er uit komt te zien en hoe dit dan wordt ingericht. Ook vraagt indiener zich af hoe geborgd wordt dat het perceel dusdanig wordt ingericht en in stand wordt gehouden.	Op pagina 24 van Bijlage B: Landschappelijk advies- en inpassingsrapport is een artistieke interpretatie van de inrichting van het perceel te zien. Om te zorgen dat de landschappelijke inpassing goed beheerd wordt, nemen we ook bijlage B op in de voorwaarden van de omgevingsvergunning.
In het ontwerpbesluit zijn belangen van omwonenden niet meegewogen.	Iedereen kan een zienswijze indienen op de ontwerpvergunning. Omwonenden kunnen daarin hun belangen naar voren brengen. Bij de besluitvorming over de vergunning nemen we de zienswijzen mee. Belangen van omwonenden zijn wel degelijk meegenomen in het voorliggende project. Zo wordt het zonnepark ook in het belang van omwonenden landschappelijk ingepast en grenst het zonnepark niet direct aan het woonperceel van een omwonende.
Er is geen gebruik gemaakt van de meest recente AERIUS-calculator.	Plan lag ter inzage vanaf 27 juni 2023. De nieuwe versie van de AERIUS calculator is uitgekomen op 6 juli 2023. Hier heeft de initiatiefnemer dus

	geen gebruik van kunnen maken. De initiatiefnemer heeft een nieuwe berekening uitgevoerd, die toegevoegd wordt aan de definitieve vergunning.
De VNG-publicatie Milieuzonering nieuwe stijl richt zich niet op het buitengebied. Deze publicatie kan dus niet toegepast worden. Verder vindt indiener dat er geen sprake is van 'gemengd gebied'. De locatie voldoet niet aan deze definitie, zoals opgenomen in de hierboven genoemde publicatie.	De publicatie waar indiener naar verwijst is inderdaad niet van toepassing. Het gebruik daarvan kan daardoor verwarrend zijn. We halen de betreffende alinea uit de ruimtelijke onderbouwing. De conclusie blijft dat het zonnepark wat betreft milieuzonering voldoet aan een goede ruimtelijke ordening. De dichtstbijzijnde woning ligt op meer dan 50 meter van het zonnepark.
Indiener vindt de landschappelijke inpassing onvoldoende. Het zal enkele jaren duren voordat de landschappelijke inpassing de bedoelde groeihogte heeft gehaald om het zonnepark uit het zicht te onttrekken. Verder verliest de voorgestelde beplanting blad in de winter, waardoor in de winter alsnog zicht is op het zonnepark. Indiener wil dat de landschappelijke inpassing wordt aangeplant, voordat de panelen worden geplaatst. Nu geldt een termijn van 1,5 jaar. Verder vindt indiener dat het beheer van de landschappelijke inpassing onvoldoende is geborgd.	Initiatiefnemer is bereid om de aanplant van de haag aan de noordkant te realiseren bij de start van de bouwwerkzaamheden. We accepteren dat de landschappelijke inpassing de eerste jaren nog niet volgroeit is. De aanplant en instandhouding van de landschappelijke inpassing nemen we als voorwaarde bij deze vergunning op. Verder komen er in de landschappelijke inpassing ook soorten, die in de winter hun blad niet of slechts beperkt verliezen. Het beheer van de landschappelijke inpassing is opgenomen in bijlage B. Die nemen we als voorwaarde op in de omgevingsvergunning.
Volgens indiener is er geen onderzoek gedaan naar lichtreflectie. In de ruimtelijke onderbouwing staat alleen een theoretisch verhaal. Client van indiener vreest voor reflectie.	Uit de ruimtelijke onderbouwing komt naar voren dat hinder van reflectie van zonnepanelen zeer waarschijnlijk niet optreedt. De panelen worden voorzien van een antireflectie coating. Verder is cliënt van indiener woonachtig aan de noordzijde van het zonnepark. De opstelling van de panelen is zuidgericht. Dit vermindert de kans voor cliënt op overlast door lichtreflectie nagenoeg tot nul.
In de ruimtelijke onderbouwing staat niets over gezondheidsrisico's van zonneparken in relatie tot elektromagnetische velden.	In paragraaf 4.10 van de ruimtelijke onderbouwing wordt ingegaan op gezondheidsrisico's van elektromagnetische straling van het zonnepark. Het risico van de kabels is niet behandeld, omdat de afstanden van deze kabels tot gevoelige objecten veel groter zijn dan de afstanden waarbij risico's optreden. Volgens cijfers die indiener in de zienswijze heeft opgenomen dienen ondergrondse hoogspanningskabels op 5 tot 15 meter afstand te liggen van gevoelige objecten, zoals woningen. De woning van cliënt van indiener ligt circa 25 meter van de openbare weg. Deze afstand is ruim voldoende.
Indiener vindt dat onvoldoende is onderbouwd of behoefte is aan het zonnepark. Er kan ook op minder ingrijpende manier voorzien worden voor	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.

zonne-energie. Bijvoorbeeld door het plaatsen van zonnepanelen op daken en gevels.	
<i>Verwerking</i>	
In de ruimtelijke onderbouwing en vergunning komt duidelijker te staan, dat ook van de bepalingen in het bestemmingsplan over openheid wordt afgeweken.	
Op de plantlijst van de landschappelijke inpassing komt een groter aandeel liguster.	
In de vergunning verwijderen we dat de vergunning betrekking heeft op het perceel Groesbeek O 38.	
De vooroverlegreactie van de provincie voegen we als bijlage toe aan de ruimtelijke onderbouwing.	
Bijlage B nemen we als voorwaarde op in de vergunning.	
Er is een nieuwe Aeries-berekening uitgevoerd.	
De passage in de ruimtelijke onderbouwing over de VNG-publicatie Milieuzonering nieuwe stijl is verwijderd.	

16. Bewoners Boersteeg, Groesbeek	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
De gemeenteraad is foutief voorgelicht over de energietransitie door het toenmalige college van burgemeester en wethouders. De doelen voor de energietransitie zouden gebaseerd zijn op de Regionale Energiestrategie (RES). Volgens de indieners bestaat deze verplichting niet. Doordat de gemeenteraad dacht dat de verplichting wel bestond heeft de gemeenteraad haar controlerende en sturende rol niet kunnen vervullen.	Door het Rijk zijn voor Nederland doelstellingen geformuleerd rond de energietransitie. Het Rijk heeft daarbij het land onderverdeeld in regio's met de vraag om voor de betreffende regio een zogenaamde energiestrategie op te stellen. Per regio heeft het Rijk doelstellingen meegegeven. Dit is ook gedaan voor de regio Arnhem-Nijmegen waar Berg en Dal onderdeel van uitmaakt. Het vaststellen van de Regionale energiestrategie (RES) is inderdaad geen wettelijke verplichting. Het Rijk en de provincie hebben wel wettelijke instrumenten tot haar beschikking om plannen voor energietransitie af te dwingen mocht dat nodig zijn. De gemeenteraad is altijd op de hoogte geweest van deze informatie. Volledigheidshalve willen we opmerken dat het gemeentelijke beleid voor duurzame energieopwekking is vertaald in de RES en niet andersom.
Indieners vinden dat de gemeente bij de keuze van de zoekgebieden voor zonnevelden te weinig rekening heeft gehouden met omwonenden. Ze hadden liever terreinen gezien langs industrieterreinen, snelwegen, rivieren, kanalen en spoorwegen.	Naast de pilot-locatie rondom de Lagewald hebben we wel degelijk andersoortige locaties aangewezen waar indieners naar verwijzen. Zo hebben we de voormalige vuilstort in Breedeweg en de waterzuivering bij Millingen aan de Rijn ook als pilot-locatie aangewezen. Ook rondom deze terreinen wonen omwonenden.
Indieners wijzen er op dat er geen wetgeving is over de locatie van zonnevelden. Hierdoor kan de locatie niet wettelijk getoetst worden.	In de ruimtelijke onderbouwing is uitgebreid ingegaan op het gemeentelijke, provinciale en rijksbeleid rondom energieopwekking.

Bij het aanwijzen van de pilot-locaties heeft het college geen enkele uitleg of justificatie gegeven over de geschiktheid van de locatie.	In de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> hebben wij zoekgebieden aangewezen. Eén van de criteria voor het aanwijzen van een pilotproject was de ligging binnen het zoekgebied. In de uitwerking van het pilotproject moet de initiatiefnemer aantonen, dat het project haalbaar is. Bijvoorbeeld door het uitvoeren van onderzoeken op het gebied van flora en fauna. Dit resulteert uiteindelijk in een ruimtelijke onderbouwing die onderdeel uitmaakt van een ruimtelijke procedure.
Indieners wijzen er op dat het Rijk heeft aangekondigd op 1 juli 2024 nieuw beleid te willen vaststellen voor zonneparken. Ze stellen voor om tot die tijd te wachten met het verlenen van een vergunning.	De aankondiging van nieuw Rijksbeleid is geen reden om een vergunning te weigeren of aan te houden. Tenzij door het Rijk een voorbereidingsbesluit is genomen. Dat is in onderhavige situatie niet het geval. Daar komt bij dat wij van mening zijn dat het nieuwe beleid waarschijnlijk in hoge mate overeen zal komen met het door ons gehanteerde beleid. Immers is ook bij ons zon op land zeer zeker niet de eerste voorkeur.
Indieners stellen dat niet is voldaan aan de richtlijnen van omwonenden, gemeente, provincie en de Zonnewijzer.	De richtlijnen van de provincie en gemeente vormen de basis voor de uitwerking van dit zonnepark. Indieners specificeren en onderbouwen de zienswijze verder niet en is daardoor te algemeen. Hierdoor kunnen we niet nader ingaan op deze zienswijze.
Volgens indieners is de landschappelijke inpassing onvoldoende. Ze vinden dat er geen fatsoenlijke landschappelijke inkleding is van het park. Ze verwijzen daarbij naar andere parken van de initiatiefnemer, waar volgens hun de landschappelijke inpassing niet goed is geregeld.	Het landschappelijk inpassingsplan nemen we als voorwaarde op in de vergunning. Wij kunnen verzocht worden om handhavend op te treden als de landschappelijke inrichting niet is gerealiseerd, zoals aangeduid op het landschappelijk inrichtingsplan.
Volgens indieners is beloofd, dat omwonenden financieel zouden kunnen participeren in het zonnepark en daardoor financieel kunnen profiteren van het zonnepark. Indieners geven aan dat dit voorstel is komen te vervallen. Verder zou het risico te hoog zijn en het rendement te laag. Indieners vinden dat lusten en lasten niet goed verdeeld zijn. De lusten gaan naar partijen die niet in de buurt wonen. Omwonenden ondervinden een aantasting van hun woon- en leefklimaat.	Er kan in het project geparticipeerd worden door de omwonenden. Verder komt er een omgevingsfonds. In bijlage E zijn de mogelijkheden verder uitgelegd.
Voorzieningen voor flora- en fauna zijn geschrapt. Daardoor is het zonnepark geen aanwinst voor de natuur. Het park maakt het leefgebied voor de patrijzen en uilen kleiner.	De aanleg van het park is niet primair bedoeld om een aanwinst voor de natuur te zijn. Door middel van de landschappelijke inpassing, faunapassages en het beheer van het zonnepark, gaat het zonnepark meer biodiversiteit leveren dan de huidige agrarische functie. Er komt voor de

	lokale fauna meer voedselaanbod door bijvoorbeeld besdragende soorten toe te passen in de landschappelijke inpassing.
Indieners vinden het jammer dat het wel mogelijk bleek om het zoekgebied aan te passen vanwege de herdenkingen van Market Garden, maar niet voor omwonenden die meer dan 25 jaar in het gebied wonen.	Een zonnepark kan invloed hebben op het woon- en leefklimaat voor omwonenden van het zonnepark. Dat geldt ook voor verschillende vormen van agrarisch gebruik, zoals nu het geval is. We vinden dat de eventuele gevolgen voor het woon- en leefklimaat van de omwonenden aanvaardbaar zijn. Onder andere door het landschappelijk inpassen van het zonnepark.
Indieners vinden dat de gemeente bij het aanwijzen van zoekgebied en pilot-locaties onzorgvuldig te werk is gegaan. Indieners vinden dat omwonenden onvoldoende betrokken zijn geweest bij deze besluitvorming. Zo zijn omwonenden niet geïnformeerd over de mogelijkheid om zienswijzen in te dienen.	Wij herkennen ons niet in de zienswijze. Als gemeente hebben wij een zorgvuldig proces gevoerd rond het opstellen van de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> . De concept visie heeft voor inspraak ter inzage gelegen. Dat is gepubliceerd in verschillende gemeentedekkende media, zoals De Rozet. Ook zijn er drie inloopavonden georganiseerd, waarin aanwezigen de gelegenheid kregen om vragen te stellen. Tenslotte bestond de gelegenheid om in te spreken bij de gemeenteraad voorafgaand aan de behandeling van de vast te stellen visie.
De Rijksoverheid heeft volgens indieners aangekondigd om zonneparken op agrarische grond te gaan verbieden. Indieners wijzen naar de brief van de minister van 6 juli 2023.	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.
Het initiatief is niet getoetst aan de omgevingsvisie van de gemeente. Iedere gemeente hoort een omgevingsvisie te hebben, maar Berg en Dal heeft deze niet.	Vanuit de Omgevingswet geldt pas de verplichting om een omgevingsvisie te hebben vanaf 1 januari 2025. Een omgevingsvisie is geen vereiste om een vergunning te verlenen of te weigeren, mits er een andere gemeentelijke ruimtelijke visie is die het betreffende onderwerp behandelt. Voor duurzame energieopwekking is in 2019 de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> vastgesteld. Daarbij hebben wij, na consultatie van onze inwoners, de keuze gemaakt om in te zetten op zonnenvelden en niet op windmolens. In de visie hebben wij met input van inwoners zoekgebieden voor zonnenvelden opgenomen. De locatie van zonnepark Lage Wald valt binnen een zoekgebied dat uit dit proces naar voren gekomen is. Het initiatief is dus passend binnen ons ruimtelijke beleid (de visie op de omgeving).
Volgens indieners zou de gemeente onpartijdig moeten zijn. Dat is de gemeente in de ogen van indieners niet, omdat de gemeente denkt dat ze verplicht is om de RES uit te voeren.	De gemeente stelt beleid vast. Daarin maakt de gemeente afwegingen tussen verschillende belangen. Bijvoorbeeld tussen het belang van energietransitie en het belang van omwonenden. Op het moment dat de

	gemeente beleid heeft vastgesteld, moet de gemeente ook conform dat beleid handelen. Eerder in deze zienswijze is al ingegaan op de besluitvorming rond de RES.
Volgens indieners is een bestemmingsplanwijziging nodig zijn om het zonnepark mogelijk te maken.	Het is geen verplichting om voor het zonnepark het bestemmingsplan te wijzigen. We kunnen voor het zonnepark ook een omgevingsvergunning verlenen voor het afwijken van het bestemmingsplan (artikel 2.12, eerste lid, sub a, onder 3° Wabo). Deze laatste procedure passen we voor het zonnepark Lage Wald toe.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

17. Bewoner Oude Kleefsebaan, Berg en Dal	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indiener wijst ons op het bijzondere landschap. Hij vreest dat de omgeving straks hetzelfde er uit ziet als het landschap langs de A2 of de Pleijroute.	Wij onderschrijven het bijzondere landschap van onze gemeente. Daarom hebben wij in ons beleid voor zonneparken voorwaarden over inpassing in het landschap opgenomen. Voor het initiatief is een landschappelijk inpassingsplan opgesteld, die wij als voorwaarde opnemen in de omgevingsvergunning.
Volgens indiener zorgt het zonnepark er voor dat de biodiversiteit verder afneemt.	Door middel van de landschappelijke inpassing, faunapassages en het beheer van het zonnepark, levert het zonnepark meer biodiversiteit dan de huidige agrarische functie.
Het zonnepark gaat ten koste van landbouwgrond die gebruikt wordt voor voedselproductie.	Allereerst willen we duidelijk maken dat behoud van vruchtbare (landbouw)grond voor de lange termijn een belangrijke doelstelling is geweest bij de totstandkoming van het voorliggende inrichtings- en beheerplan. Er is slechts sprake van een tijdelijke andere bestemming. De plaatsing van de panelen geschiedt zodanig dat de bodemvruchtbaarheid in stand blijft en wellicht zelfs verbetert, nu de grond langdurig tot rust kan komen. De gronden hebben weliswaar de agrarische bestemming, maar dat brengt geen verplichting met zich mee om direct of indirect voedsel te produceren. De gronden kunnen ook gebruikt worden voor landbouwgewassen die niet voor voedselconsumptie zijn bedoeld, zoals bloemen of sierplanten. Ook is het houden van vee niet bedoeld voor voedselconsumptie toegestaan, zoals

	het houden van paarden. Kortom, ook als wij dit initiatief weigeren geeft dat geen garantie dat de gronden ook daadwerkelijk voor voedselproductie gebruikt worden.
Volgens indiener is een zonnepark niet nodig om de leefbaarheid van de planeet voor de langere termijn voor mens en die te verbeteren. Juist de mens en de natuur heeft te lijden van zonneparken. Volgens indiener is het nut van zonneparken en windmolen beperkt. Hij wijst ons op de inefficiëntie van het systeem, zoals negatieve stroomprijzen bij piekmomenten.	Het klopt dat duurzame energieopwekking niet altijd efficiënt is. Dat wil niet zeggen dat het daardoor geen nut heeft om te streven naar een energietransitie naar duurzame energie door opwekking door zon of wind. Het beleid rond energietransitie is er ook op gericht om inefficiënties uit het systeem te halen. Zie ook de zogenaamde zonnebrief van 6 juli 2023 van de minister voor Klimaat en Energie.
Indiener vindt dat we ook moeten kijken naar energiebesparing.	Energiebesparing is één van de belangrijkste doelen in duurzaamheidsbeleid van de overheid. Zo zet de overheid in op betere isolatie van woningen.
Indiener vindt dat daken van bedrijfsgebouwen gebruikt moet worden voor energieopwekking. Indiener stelt dat er verschillende ondernemers in de regio hun daken hiervoor beschikbaar hebben gesteld, maar dat de betreffende regiogemeente hier niet op heeft gereageerd.	Het gebruiken van daken van bedrijfsgebouwen voor energieopwekking is een onderdeel van ons duurzaamheidsbeleid, zoals opgenomen in ons <i>Actieplan Duurzaamheid 2019-2023</i> . Dit maakt ook onderdeel uit van de doelstellingen van de <i>Regionale Energiestrategie Arnhem-Nijmegen</i> . Vooralsnog bestaat er nog geen regelgeving waarmee inwoners of ondernemers gedwongen kunnen worden om bestaande daken vol te leggen met zonnepanelen. Bij nieuwe ontwikkelingen kunnen we hierover afspraken maken met initiatiefnemers.
Volgens indiener is het de taak van de gemeente om de wensen van de burgers door wie ze gekozen zijn te behartigen en is het de taak van de gemeente om de leefbaarheid van de omgeving in stand te houden of te vergroten. Nu gebeurt het omgekeerde.	Wij onderschrijven niet het standpunt dat het zonnepark ten koste gaat van de leefbaarheid van de omgeving. Verder is de energietransitie ook bedoeld voor de inwoners van onze gemeente. De gemeente maakt in de totstandkoming van het beleid keuzes tussen verschillende belangen. Dat kunnen grotere maatschappelijke belangen zijn, maar ook belangen van een individuele inwoner.
Indiener vindt dat de landschapselementen van het natuurgebied in stand moeten worden gehouden of worden versterkt. Een zonnepark zorgt voor het tegenovergestelde.	Het zonnepark is niet gelegen in een natuurgebied. De bestaande landschapselementen worden in stand gehouden en op bepaalde locaties worden deze landschapselementen versterkt. De geplande houtsingel en struweelsingels sluiten aan bij al bestaande hout- en struweelsingels in het gebied.
Indiener vindt dat er op landelijk niveau plannen gemaakt moeten worden en niet op lokaal niveau.	Elk beleid dat het Rijk op landelijk niveau maakt heeft een uitstraling op lokaal niveau. Het Rijk heeft daarbij de regie zoveel mogelijk gelaten aan het

	regionale en lokale niveau, door aan de regio's te vragen om een Regionale Energiestrategie (RES) op te stellen. Het zoekgebied van dit zonnepark is opgenomen in het RES voor de regio Arnhem-Nijmegen waar Berg en Dal onderdeel van uitmaakt.
Vanuit het Rijk en de provincie klinken steeds hardere geluiden om een halt toe te roepen aan het aanleggen van zonneparken	Vanwege de lengte van ons antwoord, verwijzen we naar het antwoord op pagina 6 en 7 over de Zonnebrief van 6 juli 2023.
Indiener vindt dat de voorkeur moet worden gegeven aan zon op dak en daarna aan zonneparken langs spoorlijnen of snelwegen.	In ons duurzaamheidsbeleid zetten we ook in op zon op dak. Daarnaast hebben we een pilotlocatie aangewezen op een oude vuilstort en naast een waterzuiveringsinstallatie.
<i>Verwerking</i>	
De zienswijze geeft geen aanleiding om de omgevingsvergunning te wijzigen of te weigeren.	

18. Bewoner Hauptstrasse, Wyler	
<i>Zienswijze</i>	<i>Antwoord</i>
Indiener vindt dat de Duitse Natura 2000-gebieden onvoldoende in de onderzoeken zijn betrokken. Zo is volgens indiener het Natura 2000-gebied Reichswald niet onderzocht. Het Vogelschutzgebiete DE-4203-401 is wel onderzocht, maar onvoldoende. Volgens indiener komen in dit gebied beschermde poolganzen voor. Die zouden ook foerageren op de landbouwgronden waar het zonnepark komt. Het realiseren van een zonnepark dat dit foerageergebied verkleind is in strijd met de Europese richtlijn.	Het Natura 2000-gebied Reichswald ligt te ver weg van het plangebied om te onderzoeken. Zo is de stikstofgevoeligheid van Natura 2000-gebieden in Duitsland lager dan de Natura 2000-gebieden in Nederland. Duitsland hanteert een vele malen hogere norm voor de kritische depositiewaarde van stikstof. Dichterbij het plangebied zijn Nederlandse Natura 2000-gebieden gelegen die een veel lagere kritische depositiewaarde kennen. In de quickscan flora en fauna (pagina 51 bijlage C) is het Vogelschutzgebiete DE-4203-401 beschreven. Uit de quick scan komt naar voren dat de planlocatie geen onderdeel uitmaakt van beschermde weidevogel en/of ganzenfoerageergebieden.
Indiener vindt dat het plan in strijd is met het bestemmingsplan. Door de aanleg van houtsingels gaat de openheid verloren, terwijl het bestemmingsplan voorschrijft dat de zichtlijnen behouden blijven. Verder denkt indiener dat eenmaal aangeplante houtsingels niet meer gekapt mogen worden, omdat dat strijdig is met de Algemene Plaatselijke Verordening die houtopstanden beschermd.	Zoals in de ruimtelijke onderbouwing beschreven geldt er voor een deel van het plangebied de aanduiding 'Openheid'. Tevens valt het gehele plangebied binnen de gebiedsaanduiding 'Plateau', waarbij behoud van openheid een uitgangspunt is. Met de betreffende omgevingsvergunning wordt afgeweken van het bestemmingsplan en dus ook van de artikelen waar indiener naar verwijst. In de ruimtelijke onderbouwing behorende bij de omgevingsvergunning is beschreven waarom sprake is van een goede ruimtelijke ordening. In de ruimtelijke onderbouwing is ook ingegaan op de

	aspecten natuur en landschap. We geven in de ruimtelijke onderbouwing duidelijker aan, dat ook van de bepalingen over openheid wordt afgeweken. De gemeenteraad stelt het bestemmingsplan vast. De gemeenteraad mag ook beleid vaststellen, dat het mogelijk maakt om af te wijken van eerder door de gemeenteraad vastgesteld beleid, zoals het bestemmingsplan. Met de vaststelling van de <i>Ruimtelijke visie duurzame energieopwekking</i> heeft de gemeenteraad het gebied aangewezen als zoekgebied voor zonneparken. Ondanks het eerder vastgestelde belang van openheid in het gebied. Wel heeft de gemeenteraad in de betreffende visie opgenomen, dat een zonnepark landschappelijk goed moet worden ingepast. Daarbij moet zo veel mogelijk rekening worden gehouden met de karakteristieken van het betreffende landschap. Voor het initiatief is een landschappelijk inpassingsplan opgesteld. Een aantal belangrijke zichtlijnen en de doorkijk naar het kleinschalig landschap in Duitsland worden behouden. Daarnaast wordt de openheid van het landschap zo veel mogelijk gerespecteerd door de panelenhoogte te beperken. Na afloop van de vergunningstermijn worden alle voorzieningen voor het zonnepark weer verwijderd. Momenteel zijn de bepalingen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) over de bescherming van houtopstanden niet van toepassing op de betreffende locatie. Vooralsnog is er vanuit de APV geen belemmering om na afloop van de exploitatietermijn de landschappelijke inpassing weer te verwijderen.
Indiener bestrijdt de conclusie dat er in het plangebied geen das voorkomt. Hij heeft deze zelf waargenomen.	Het aanvullend onderzoek naar de das loopt nog. De uitkomsten van dit onderzoek zijn als voorwaarde geborgd in de omgevingsvergunning. Indien nodig vraagt de initiatiefnemer bij de provincie een ontheffing Wet natuurbescherming aan. De initiatiefnemer heeft de mogelijkheid compenserende maatregelen te nemen voor de das als dat vereist wordt. Zonder duidelijkheid over de das en kleine marterachtigen, mag de initiatiefnemer geen bouwwerkzaamheden starten.

In de quickscan staat dat vleermuizen geen gebruik maken van de beoogde agrarische percelen. Indiener ziet met regelmaat vleermuizen over de betreffende percelen vliegen.	Het gebruik van het perceel door vleermuizen wordt niet ontkend. Op pagina 56 van de quickscan staat het volgende: <i>“Boven het plangebied wordt mogelijk gevoerageerd door vleermuizen. Hier is echter geen sprake van een foerageergebied dat van essentieel belang is voor vleermuizen. In de directe omgeving zijn vele vergelijkbare en meer geschikte locaties aanwezig. Daarnaast blijft tijdens en na de ruimtelijke ontwikkeling het plangebied geschikt als foerageergebied. Het plangebied vormt geen schakel als vlieg- en mitigatieroute.”</i>
Indiener stelt dat de quickscan flora en fauna over uilen volledig onjuist is. Hij geeft aan dat in het pand Lagewald 6 jaarlijks een steenuil broedt.	De quickscan beschrijft dat ze op de planlocatie (de percelen waar het zonnepark komt) geen beschermde nest- en verblijfsplaatsen van diverse uilensoorten hebben aangetroffen. Verder kijkt de quickscan naar het aantasten van het leefgebied van diverse uilensoorten. Hierover zegt de quickscan het volgende: <i>“De planlocatie maakt mogelijk een onderdeel uit van het foerageergebied van deze soorten, echter door het aanbod van gelijkwaardig foerageergebied in de omgeving worden negatieve effecten hierop niet verwacht.”</i>
In de quickscan flora en fauna staat dat er tijdens het veldbezoek geen patrijzen zijn waargenomen. Volgens indiener is dit onjuist. Hij stelt dat er meerdere koppels patrijzen op de locatie lopen.	In de quickscan flora en fauna is beschreven dat er geen patrijzen waargenomen zijn, maar dat het wel potentieel leefgebied is voor deze vogels. Om deze reden wordt het zonnepark deels hiervoor ingericht, en wordt het doorzicht naar het kleinschalig landschap in Duitsland behouden.
Indiener wijst ons er op dat de quickscan flora en fauna niet is aangepast, terwijl de plannen wel zijn aangepast. Zo is er voor gekozen om de oppervlakte van het plangebied te verkleinen en te verdichten met zonnepanelen. Deze verdichting heeft impact op de flora en fauna en dat is niet onderzocht. Het foerageergebied van de vogels wordt door de verdichting beperkt.	Na de participatieronde is besloten om het noordelijk deel van het plangebied niet te gebruiken voor de opwek van energie. Dit gebied blijft agrarisch gebied en daardoor beschikbaar als foerageergebied voor bepaalde soorten. Het nu voorliggende plan heeft nog voldoende ruimte om eventuele afname van foerageergebied van bepaalde soorten te compenseren. De wijzigingen aan het plan zijn dermate beperkt, dat we een nieuw onderzoek niet nodig achten en waarschijnlijk niet tot een andere uitkomst leidt. De verhouding zonnepanelen-groen wijzigt niet.
<i>Verwerking</i>	
In de ruimtelijke onderbouwing en vergunning komt duidelijker te staan, dat ook van de bepalingen in het bestemmingsplan over openheid wordt afgeweken.	

Conclusie

Op grond van de ingediende zienswijzen passen we de omgevingsvergunning op de volgende punten aan:

<i>Ambtshalve aanpassingen</i>	<i>Onderdeel van de vergunning</i>
De initiatiefnemer heeft het participatieverslag aangevuld.	Bijlage E van de ruimtelijke onderbouwing
<i>Aanpassingen n.a.v. zienswijze</i>	<i>Onderdeel van de vergunning</i>
In de ruimtelijke onderbouwing en vergunning komt duidelijker te staan, dat ook van de bepalingen in het bestemmingsplan over openheid wordt afgeweken.	Ruimtelijke onderbouwing en vergunning
Op de plantlijst van de landschappelijke inpassing komt een groter aandeel liguster. Andere soorten verwijderen we uit de plantlijst.	Bijlage B van de ruimtelijke onderbouwing
In de definitieve bekendmaking van de vergunning nemen we op dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is en we benoemen het in de vergunning.	Vergunning en bekendmaking
Bij de definitieve bekendmaking van de vergunning wordt perceel Groesbeek O 83 niet meer genoemd.	Bekendmaking
In de vergunning verwijderen we dat de vergunning betrekking heeft op het perceel Groesbeek O 38.	Vergunning
Het landschappelijk inrichtingsplan wordt aangepast, waardoor er onder andere een doorzicht komt van de Lagewald naar Duitsland.	Ruimtelijke onderbouwing en relevante bijlagen
De vooroverlegreactie van de provincie voegen we als bijlage toe aan de ruimtelijke onderbouwing.	Ruimtelijke onderbouwing
In het landschappelijk inrichtingsplan komt te staan dat het toe te passen hekwerk dusdanig is dat kleinere diersoorten kunnen passeren.	Bijlage B van de ruimtelijke onderbouwing
Bijlage B nemen we als voorwaarde op in de vergunning.	Vergunning
Aan de noordzijde van het doorzicht naar Duitsland komt een haag te staan, die het zicht op het zonnepark afschermt.	Bijlage A van de ruimtelijke onderbouwing
Er is een nieuwe Aeries-berekening uitgevoerd.	Bijlage D van de ruimtelijke onderbouwing
De passage in de ruimtelijke onderbouwing over de VNG-publicatie Milieuzonering nieuwe stijl is verwijderd.	Ruimtelijke onderbouwing